Slovenski
VESTNIK

Poštni urad 9020 Celovec
Verlagspostamt 9020 Klagenfurt
Izhaja v Celovcu
Erscheinungsort Klagenfurt
Posamezni izvod 3 šilinge
mesečna naročnina 12 šilingov
celoletna naročnina 120 šilingov
P. b. b.

LETNIK XXXVI | CELOVEC, PETEK, 25. SEPTEMBER 1981 | ŠTEV. 39 (2938)

Tudi v Evropskem svetu

se zavzemajo za večje pospeševanje manjšin

Evropski svet, v katerem je povezana večina zahodnoevropskih držav, ravno ne spada med tista združenja, ki se široko zavzemajo za priznanje in zaščito narodnostnih manjšin; že mnogo tovrstnih pobud je obtičalo v zapletenem kolesju evropskega parlamenta v Straßburgu, kjer je čestokrat prevladala miselnost gosposkih narodov, ki že po svoji naravi ni naklonjena težnjam manjših in malih skupin, da bi si priborile enakopravno mesto v mednarodni skupnosti. Zato skoraj malo preseneča najnovejši zalet parlamentarnega odbora Evropskega sveta za kulturo in vzgojo, ki je za letošnje jesensko zasedanje pripravil konkretne predloge, kako naj bi uresničili večje pospeševanje manjšin v Evropi — pri čemer je seveda treba upoštevati, da korak od načrta do uresničitve gotovo tudi v tem primeru ne bo lahek in brez ovir.

Predlogi, ki jih je izdelal omenjeni odbor evropskega parlamenta, so v marsičem zanimivi. Tako se med drugim zavzemajo za to, da bi na manjšinskih področjih „povsod, kjer je to mogoče" namestili dvojezične krajevne napise, in sicer „s korektnimi imeni v jeziku manjšine". Avstrija je s svojim „vzornim" reševanjem šla ravno nasprotno pot: povsod, kjer je le mogoče, je manjšinsko ozemlje okrnila in zožila na skrajni minimum; pa še v tistih maloštevilnih primerih, kjer je uzakonila dvojezična krajevna imena, je namesto korektnih nazivov vnesla celo vrsto spakedrank (če omenimo le Tulce, Kajzeze, Zvrhnjo Vesco itd.), splošno slovensko oznako „vas" pa proti vsej logiki spremenila v narečno „ves" — očitno z namenom, da bi koroške Slovence tudi po tej poti ločila od njihove narodne celote in jih deklarirala za posebno skupino „vindišarjev".

Na področju vzgoje gre pobuda Evropskega sveta v to smer, da bi morala vzgoja v predšolski dobi potekati v tistem narečju, ki ga otroci dejansko govore; v obveznem šolstvu naj bi bil pouk v „standardni obliki" manjšinskega jezika, medtem ko naj bi se večinski jezik uvajal postopno in paralelno k manjšinskemu. Na željo prizadetega dela prebivalstva (torej manjšine — op. ured.) pa bi morali uporabo manjšinskega jezika pospeševati tudi na ravni višjega izobraževanja ter v lokalnih občilih. Tudi na teh področjih smo v Avstriji še daleč od zadovoljive rešitve — zlasti ne more biti govora o tozadevnem pospeševanju manjšine in njenega jezika, dokler se mora manišina vsako leto sproti boriti za vsakega posameznega otroka, da mu omogoči izobrazbo v njegovi materinščini. O „pospeševanju" manjšinskega tiska pa bolj kot vse besede govorijo številke, ki povedo, da je bila državna podpora na podlagi zakona o pospeševanju tiska v Avstriji na primer našemu listu od leta 1978 dalje vedno spet skrčena in znaša letos le še dobro četrtino prvotne vsote!

In še vprašanje uradnega jezika: po načrtih Evropskega sveta naj bo v vseh predelih „z lastnim jezikom in z določeno mero samouprave" manjšinski jezik pripuščen kot uradni jezik, eventualno skupaj z večinskim jezikom dotične dežele. Podobno je tudi tozadevno določilo člena 7 avstrijske državne pogodbe, toda njegova veljavnost je bila z zakonom o narodnih skupinah tako vsebinsko kot krajevno močno okrnjena; pa tudi tam, kjer je slovenščina na papirju priznana, jo v praksi v najboljšem primeru tretirajo kot pomožni jezik in nikakor ne kot enakopraven uradni jezik.

Ko utemeljuje svoje predloge za izboljšanje manjšinske zaščite, odbor evropskega parlamenta za kulturo in vzgojo obširno prikazuje položaj posameznih narodnostnih oziroma jezikovnih manjšin v državah članicah Evropskega sveta. V tej utemeljitvi je med drugim tudi opozorjeno, da je položaj Slovencev in Hrvatov v Avstriji zaščiten z državno pogodbo, obenem pa je ugotovljeno, da se je ta položaj z zakonom o narodnih skupinah še izboljšal.

Ne vemo, kako prihaja omenjeni odbor do take ocene položaja manjšin v Avstriji: ali so člani evropskega parlamenta sploh slabo poučeni, ali pa so bili v takem smislu namenoma in načrtno napačno informirani? Vsekakor navedena trditev sumljivo „smrdi" po znanih samohvalah avstrijskih predstavnikov v raznih odborih OZN in v drugih mednarodnih forumih, ko so se morali zagovarjati zaradi neizpolnjevanja oziroma restriktivnega tolmačenja prevzetih mednarodnopravnih obveznosti Avstrije napram svojim manjšinam.

Zato je samo želeti, da se v Evropskem svetu pri morebitnem uresničevanju sedanjih pobud v korist manjšin ne bodo zgledovali po avstrijskem „vzoru", marveč da se bodo odločili za takšne ukrepe, ki bodo položaj manjšin dejansko izboljšali ter ustvarili pogoje, v katerih se bodo manjšine lahko resnično enakopravno razvijale na vseh področjih družbenega življenja, brez strahu za svoj nadaljnji obstoj. Do uresničitve take manjšinske politike pa seveda ne vodi „avstrijska pot" skrajno restriktivnega obravnavanja manjšinskih vprašanj, temveč samo pot širokogrudnega pospeševanja in vsestranske zaščite manjšin.

Papež o delu

Za 90-letnico enciklike „Rerum novarum", v kateri je tedanji papež Leon XIII. povedal svoje mnenje o družbenih spremembah po industrijski revoluciji, je papež Janez Pavel II. prejšnji teden objavil svojo tretjo encikliko. Novo papeževo pismo, dolgo 24.000 besed, nosi naslo „Laborem exercens" (Z delom), v njem pa se papež zavzema za boljši položaj delavcev in za „nova gibanja solidarnosti", ki naj bi vodila k večji socialni pravičnosti.

V novi encikliki papež zavrača „togi kapitalizem" v enaki meri kot kolektivizem marksističnega navdiha in ukinitev zasebne podjetnosti. Zavzema se za soodločanje delavcev, in sicer s formulacijo, ki se zavzema za „združitev delavstva z lastništvom kapitala".

OKTOBER ARENA
OKTOBRSKI TABOR

v soboto, 10. oktobra 1981 ob 14.30h
pred Kulturnim domom na Radišah

V sporedu med drugim sodelujejo kabaret, glasbene skupine in zbori.

Dobimo se na RADIŠAH!

Novi napad nacionalistov

na Kamenico - simbol mednarodnega sožitja

Kamenica v Beneški Sloveniji, ki je v minulih letih postala simbol sožitja in prijateljstva med sosednimi narodi, je v teh letih že ponovno izzvala tudi tiste kroge, ki se še niso izkopali iz mračnjaštva nacionalističnih predsodkov in šovinistične nestrpnosti. Najnovejši izpad teh sil je doživela minulo soboto, ko so „neznani storilci" oskrunili spominsko obeležje na Kamenici: dvojezični napis, ki priča o nekdanji avtonomiji slovenskega prebivalstva Benečije pod okriljem Beneške republike, so zlikovci izbrisali z dletom in nato nemoteno zapustili prizorišče svojega šovinističnega „podviga".

Primorski dnevnik v svojem poročilu o najnovejšem atentatu na Kamenico, kjer slovenska društva vsako leto prirejajo tradicionalno kulturno srečanje med sosednimi narodi (na teh prireditvah sodelujejo tudi naše kulturno-prosvetne skupine — op. ured.), med drugim navaja naslednje podrobnosti: V zadnjih letih se je „nasilni bojkot" bratstva in medsebojnega spoštovanja kultur in jezikov, katerih nosilci so narodi, ki se tu vsako leto srečajo, dosledno ponovil. Poleg mazanja spominskega kamna in uničenja druge opreme, so huliganski bes izražali tudi tako, da so senožet, na kateri se odvija vsakoletna prireditev, dobesedno posejali s steklenimi drobci, nevarne in ovinkaste cestne prehode, ki peljejo na Kamenico, pa so „opremili" s tisočimi žeblji.

Med Slovenci v Benečiji in sploh v Italiji, pa tudi v širši demokratični javnosti je novo izzivanje nacionalističnih sil sprožilo veliko ogorčenje. Svoj del k temu pa nedvomno prispeva tudi dejstvo, da varnostnim oblastem še v nobenem takem primeru ni uspelo izslediti storilcev ter jih klicati na odgovornost. Čeprav njihova mržnja do Kamenice jasno priča, iz katerih vrst izhajajo, pa vse kaže, da številni pozivi silam javne varnosti in sodstvu, naj odkrijejo krivce in jih za njihovo vandalsko početje primerno kaznujejo, niso nič zalegli.

„Demokratična urejena država, za katero se ima Italija, bi si ponovnega obujanja duha nasilja, nestrpnosti in objestnosti, ki ga je v te kraje prinesel fašizem, ne smela dovoliti," piše Primorski dnevnik. „In vendar se mazaške akcije, ne le v Benečiji, temveč tudi v ostalih krajih dežele, kjer živimo Slovenci, nekaznovano nadaljujejo. Imena storilcev pristojnim organom najbrž niso povsem neznana, prav zato je pričakovati, da bodo proti njim naposled ukrepali in jih enkrat za vselej tudi onesposobili."

Protestom bratov v Italiji proti divjanju nacionalističnih sil se solidarno pridružujemo tudi koroški Slovenci, ki smo tudi sami že dostikrat doživljali podobne izpade šovinističnih nestrpnežev, ko so se lahko nemoteno in nekaznovano znašali nad našimi ljudmi in ustanovami.

V SLOVENSKEM PARLAMENTU POUDARJAJO:

Uspešnega obmejnega sodelovanja

tudi stabilizacijski ukrepi ne smejo ogroziti

Prihodnji teden bodo v republiški skupščini SR Slovenije med drugim obravnavali tudi poročilo izvršnega sveta o obmejnem gospodarskem sodelovanju Slovenije. Kot „uvod" v to razpravo sta se te dni s tozadevnimi vprašanji bavila komisija za mednarodne odnose ter odbor za družbenoekonomske odnose družbenopolitičnega zbora skupščine SRS, ki sta ocenila, da se zadovoljivo uresničujejo sklepi in priporočila iz let 1975 in 1978. Ravno spričo uspešnega razvoja pa so opozorili, da tudi ob izredno zaostrenih plačilnobilančnih zagatah ne bi smeli obmejnega gospodarskega sodelovanja ovirati z omejitvami, marveč nasprotno v njem iskati izhod za povečanje izvoza in sodelovanja nasploh.

Na seji so poudarili, da ima obmejno gospodarsko sodelovanje še v naprej pomembno vlogo v okviru uresničevanja politike odprte meje in vsestranskega dobrososdskega sodelovanja. Takšna politika je pomemben prispevek h krepitvi položaja in mednarodnega ugleda samoupravne in neuvrščene Jugoslavije, kakor tudi k uveljavitvi duha in dogovorov helsinške konference o evropski varnosti in sodelovanju.

„Takšna opredelitev pa bistveno prispeva tudi k reševanju še vedno odprtih vprašanj položaja in razvoja slovenske narodne skupnosti v sosednjih državah ter h krepitvi njene gospodarske moči in družbene vloge," so posebej naglasili na omenjeni seji. Opozorili so, da bi neselektivno uporabljeni ukrepi za omejevanje uvoza, ki so sicer nujni spričo zelo zaostrenega zunanjetrgovinskega položaja Jugoslavije, v obmejnem gospodarskem sodelovanju lahko povzročili nepopravljive posledice tudi med pripadniki slovenske narodnosti v zamejstvu.

Zato so na seji komisije podprli tozadevno usmeritev izvršnega sveta, gospodarske zbornice in drugih dejavnikov, da zborom skupščine SRS priporočijo, naj potrdijo dosedanjo sistemsko naravnanost tako glede trajne veljave mednarodnih sporazumov s področja obmejnega gospodarskega sodelovanja kot tudi odprtosti meja in skrbi za razvoj slovenskih manjšin v sosednjih državah.

OKTOBRSKI TABOR

Godele Decken in Roman Verdel

„Hočeva pokazati težave, s katerimi se borijo določeni sloji in narodnostne skupine, najin cilj pa je predvsem, da s pesmijo posredujeva položaj koroških Slovencev. Zato bova nastopila na Oktobrskem taboru."

● **Godele Decken** prihaja iz Nemčije in študira v Gradcu nemščino. Lani je prišla v stik s slovenskimi študenti in se pridružila zboru Kluba slovenskih študentov. Več let je živela v tujini, kjer se je zanimala za probleme navadnih ljudi in se naučila mnogih socialnokritičnih pesmi. Zato se zanima tudi za probleme koroških Slovencev. S svojimi nastopi skuša pokazati, da odgovornost za rešitev slovenskega problema ne nosijo samo Slovenci, temveč tudi tisti, ki vejo za njihove probleme. S petjem slovenskih pesmi izkazuje svojo solidarnost s Slovenci.

● **Roman Verdel** je doma v Borovljah, študira v Gradcu teologijo, slavistiko in muzikologijo. Deluje na kulturnem področju tako doma na Koroškem kot tudi v Gradcu kjer je predsednik Kluba slovenskih študentov. Tam je spoznal Godele in prav kmalu sta začela nastopati skupaj.

„Naš svet — premrežen sistem"

Pod naslovom „Naš svet — premrežen sistem" bo danes zvečer na celovški univerzi odprta mednarodna potujoča razstava, ki se bavi z zelo aktualnimi vprašanji sodobnega sveta, kot so okolje, bodočnost, energija in podobno. Razstavo samo pa bodo spremljale še razne druge prireditve, ki se bodo zvrstile v času od 25. septembra do 3. oktobra.

Pobudo za to akcijo je dal svoječasni program UNESCO „človek in biosfera", nato pa so se s problematiko bavile raziskovalne ustanove v Zvezni republiki Nemčiji in v Švici. Na podlagi teh raziskav je nastala sedanja mednarodna razstava, ki povede gledalca v žive in nežive sisteme, pri čemer je težišče na didaktiki, tako da gledalec izpoved razstave vidi, sliši, bere in dojema v igri.

Industrializacija je privedla do tega, da imamo danes opraviti z vedno bolj perečim vprašanjem surovin in z naraščanjem problemov v zvezi z okoljem, medtem ko je človek vajen razmišljati le še o „vrednotah", kot so storilnost, socialni produkti, promet itd. Namen razstave pa je predvsem ta, da bi človeka spet privedli do zavesti in boljšega razumevanja o medsebojni povezanosti, kar bi brez dvoma pomenilo konkreten prispevek k premagovanju bodočnosti.

V to smer gredo tudi prireditve, ki bodo spremljale razstavo: to bodo predvsem predavanja in diskusije o vprašanjih okolja in o sorodnih problemih današnjega sveta, koroški likovni umetniki bodo s posebno razstavo svojih del opozorili na povezanost človeka z zemljo, svoj prispevek k obravnavanju teh brez dvoma perečih vprašanj sodobnega človeštva pa bodo dali tudi književniki ter glasbeni in odrski ustvarjalci.

Skupnost južnokoroških kmetov ob podražitvi tekočih goriv

Odkar je bilo sredi meseca septembra ukinjeno uradno določanje cen tekočim gradivom, doživljamo iz dneva v dan spreminjajočo se podobo na tem področju: mednarodne družbe, ki se bavijo z uvažanjem in razpečavanjem goriv, uprizarjajo pravi teater okoli cen in s tem delajo vtis, kakor da bi imele resen namen obdržati cene na upravičeni ravni, čeprav jim dejansko gre samo za to, da bi sedanjo sprostitev prej uradno dolonečenih cen izkoristile v svoje lastne interese — beri dobičke. Na te okolnosti sproti opozarjajo razna združenja, med njimi sindikati in predvsem organizacije, ki se bavijo z raziskovanjem tržišča, ki torej na podlagi stvarnih argumentov opozarjajo, da višina sedanjih podražitev goriv nikakor ni upravičena.

Stališče k sedanji podražitvi goriv je zavzel tudi zastopnik Skupnosti južnokoroških kmetov v kmetijski zbornici za Koroško zbornični svetnik Ignac Domej, ki poudarja, da bi morali potrošniki to podražitev odločno zavrniti. Predvsem pa bi se morali podražitvam upreti zastopniki obrtnega gospodarstva, trgovinskih zbornic in zlasti kmetijskih zbornic, pravi Ignac Domej. V tej zvezi ugotavlja, da je skrajno nenavadno, če funkcionarji zbornic govorijo o potrebi svobodnega trga ter se nenadoma delajo zaskrbljene za dobičke mednarodnih naftnih družb, ne pa za skrajno težki položaj malih in srednjih obratov, zlasti v gospodarsko zapostavljenih področjih, kot je južna Koroška.

Posebno kritično ocenjuje zbornični svetnik Domej zadržanje pristojnih dejavnikov v vprašanjih kmetijstva. „Kadar gre za kmetijstvo, so po eni strani vedno pripravljeni, da pri kmetijskih pridelkih — na primer omejevanje produkcije mleka in podobno — nastopijo proti svobodnemu trgu, ne najdejo pa rešitve vprašanja, kako naj kmet plačuje čedalje višje cene goriv." Pri tem Domej ugotavlja, da pretežna večina kmetov prodaja svoje pridelke pod proizvajalni stroški, kar je možno le zato, ker kmet in kmetica svojega lastnega dela ne računata niti ne poznata urejenega delovnega časa ali štirideseturnega delovnega tedna.

Od dežele in države Skupnost južnokoroških kmetov zahteva, da zlasti za odročnejše in težko obdelovalne predele zagotovita ustrezne ugodnosti pri nabavi goriv, da bi tako preprečili gospodarsko izsušitev že sicer ogroženih področij.

Misli, primerjave in ugotovitve

ob 19. ekskurziji maturantov Zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu po matični Jugoslaviji od 24. 8. do 2. 9. 1981

Prvič v 24-letnem obdobju, odkar je zaživela gimnazija za Slovence, so maturirali 3 paralelni razredi. Temu ustrezno je bilo število udeležencev maturitetnega potovanja s 60 maturanti in 3 profesorji dokaj visoko.

Skrbno sestavljeni in organizirani program ekskurzije je vključeval izčrpne referate o geografsko-ekonomski situaciji in družbenem ustroju prepotovanih krajev in pokrajin, hkrati pa ogled kulturnozgodovinskih zanimivosti.

Iz Ljubljane je vodila pot preko Zagreba in ustaškega koncentracijskega taborišča Jasenovac v Beograd (ogled Avale in Kalemegdana), po prvem osvobojenem ozemlju okoli Titovega Užica v Višegrad (z mostom, ki ga je opisal nobelov nagrajenec Ivo Andrič v svoji knjigi „Nad Drino čuprija"). Preko Sarajeva, katerega uporna iskra je sprožila požar prve svetovne vojne in kjer se stikata orientalski in okcidentalni svet, je vodila ruta mimo Konic po dolini Neretve (sloveči po bitkah med NOB) v slikovito mestece Mostar in naprej do bisera ob dalmatinski obali, v Dubrovnik. Po enodnevnem oddihu ob morju smo nadaljevali potovanje mimo Kardeljevega (ob izlivu Neretve) v Split (ogled Dioklecianove palače) in od tod preko Knina, slavnega Drvarja (ogled muzeja NOB in sedeža Titovega glavnega štaba v votlini nad mestecem) v Bihač. Preko pravljične pokrajine ob Plitvičkih jezerih se je zaključil krog ekskurzije po SFRJ zopet v Prestolnici Slovenije, kjer sta priredila maturantom Republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo in avstrijski generalni konzul že tradicionalna slovesna sprejema.

To prelepo potovanje smo doživljali kot visoko šolo spoznavanja matične dežele. Da je v tej meri uspel ta potujoči seminar, se imamo zahvaliti Republiškemu komiteju za vzgojo in izobraževanje, ki ga nam je omogočil, predvsem pa še duhovnemu očetu in dolgoletnemu vodji naših študijsko-rekreacijskih ekskurzij po SFRJ, univ. prof. dr. Vladimiru Klemenčiču in njegovim neumornim, marljivim in vestnim sotrudnikom. Še posebna zasluga našega vrhovnega štaba je, da mu je uspelo pospeševati medsebojne družabne stike in je prispeval, da smo se vrnili čustveno prizadeti in povezani z našo matično državo.

Hvaležni smo pristojnim jugoslovanskim oblastem in vodstvu ekskurzije, da našim maturantom že dolgih 19 let omogočajo živ stik z matično deželo, kljub pereči lastni gospodarski situaciji. To pomaturitetno potovanje je postalo bistven izobraževalni člen, ki bogato zaokroža osemletno šolanje dijakov na našem zavodu. Težko bi si ga odmislili.

Koroški Slovenci imamo očetnjavo in matično deželo. Pozdravljamo prizadevanja za utrjevanje klime odkritega partnerstva med sosednima državama, ker le to ustvarja — kakor v vsaki zakonski zvezi — najugodnejši pogoje za vse prizadete. Zavedamo se, da smo le neznatno kolesce v odnosih mednarodne politike. Toda neoljeno kolesce zna povzročati hibe celotnemu kolesju države.

Kolesce koroškega vprašanja še cvili zaradi slej ko prej veljavne sedmojulijske zakonodaje, ki je protiustavna, ker močno okrne zajamčene nam pravice. Še tako prizadeta sterectipna zatrjevanja vrhovnih koroških politikov o izpolnjeni obvezi iz člena 7 državne pogodbe ustavnega besedila ne bodo spremenile. Kdor pozna besedilo in objektivno sodi, bo moral priznati, da državna pogodba ne more biti izpolnjena ne po duhu in ne po črki, dokler ni rešeno vprašanje dvojezične predšolske vzgoje, dokler nima sleherni Slovenec na Koroškem pravico do obveznega šolanja v materinščini (tako n. pr. otroci celovških kor. Slovencev, ki jih je za vsako šolsko stopnjo vsaj za 1 razred, nimajo pravice do pouka v materinščini, dočim je ta zadeva — kar odobravamo — za „gastarbeitersko" mladež zadovoljivo rešena v celovški benediktinski šoli!). Obveznosti Avstrije iz čl. 7 državne pogodbe ne morejo biti izpolnjene, dokler našim hčeram in sinovom ni zagotovljena strokovna in višja strokovna izobrazba v materinščini, dokler slovenska beseda ne bo imela domovinske pravice v javnem življenju za slehernega domačina, dokler — da navedem samo nekaj primerov — Celovčan nima možnosti opraviti šoferskega izpita v slovenščini, dokler policaji aretirajo, zaslišujejo, fotografirajo in na druge načine ustrahujejo naše dijake, ker zahtevajo vozovnice v naši govorici. Slovenščina ne more imeti statusa drugega uradnega jezika v deželi, kar predvidevajo določila državne pogodbe, dokler rešujejo uradi in oblasti slovenske vloge in intervencije s pomočjo tolmačev namesto z dvojezičnimi pristojnimi uslužbenci. Državna pogodba ne more biti izpolnjena — tudi to je treba končno jasno izgovoriti — dokler smatrajo oblastniki osporavanje statusa quo v manjšinski politiki, se pravi opozarjanje na nedostatke in na nerešena vprašanja, ter prizadevanja pripadnikov manjšine, da bi dosegli v avstrijski ustavi zajamčene nam pravice, za nelojalno in za protidržavno (tito-)komunistično opredeljenost.

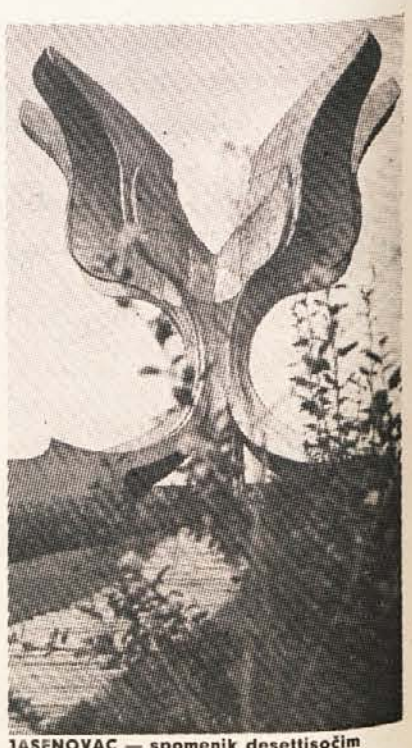

JASENOVAC — spomenik desettisočim žrtvam ustaškega nasilja

BEOGRAD — pogled na kongresni center Sava (zgoraj)
MOSTAR — središče Hercegovine z znamenitim mostom čez Neretvo (spodaj)

Slovenci se bomo zadovoljili s tozadevnimi rešitvami šele, ko bo postala slovenska beseda enakovredna nemščini in nam koroške politične stranke naših pravic ne bodo delile po **njihovem** najmanjšem skupnem imenovalcu, temveč ko bo našel pristojni avstrijski zakonodajalec oziroma njegov izvršni organ **skupni imenovalec s prizadeto manjšino!** To zato, ker pač člen 7 ni nastal, da bi ščitil večino. Zaenkrat — tako kaže njihova raznarodovalna politika — določenim merodajnim krogom na Koroškem in v Avstriji še niso prodrli v zavest vzroki razsula Avstro-Ogrske monarhije.

Očitno je, da tudi v SFRJ marsikaj v gospodarskem in družbenem življenju ne teče po zasnovanih načelih in po želji. Prepričati pa se more vsakdo, da je rešila manjšinska vprašanja po največjem skupnem imenovalcu s prizadetimi narodnostmi — po načelu bratstva in edinstva.

V tako heterogeni državi, kot je SFRJ, tako po zgodovinskem razvoju, kot po geografsko-ekonomskem, versko-etničnem in socialno-kulturnem obeležju, je načelo bratstva in edinstva kaj dobro uresničeno. O tem smo imeli možnost prepričati se. Gospodarsko razvite republike so nudile nerazvitim republikam in avtonomnim pokrajinam dobrohotno vso pomoč od vzgojno- in strokovno-izobraževalnega do ekonomskega in kulturno-političnega sektorja.

(Dalje na 7. strani)

„Pravilo je zob za zob, norec računa z izjemo“

Dunajski študentje očitno ne znajo samo prirejati seminarje, kjer kritično razpravljajo o kulturnem trenutku med koroškimi Slovenci. Minuli petek v Celovcu in v nedeljo na Ziljski Bistrici so pokazali, da svoje besede o novih kulturnih pobudah jemljejo resno.

Dramski odsek Kluba slovenskih študentov na Dunaju se je že spomladi lotil uprizoritve Bertolta Brechta učnega komada „Izjema in pravilo“. Pod vodstvom Helene Verdel in v kolektivni režiji so komad prvič predstavili že maja v Klubu na Dunaju, s predstavo v celovškem Domu umetnikov 18. septembra pa so se preselili na Koroško. V nedeljo so nastopili na Ziljski Bistrici, danes igrajo v Vrbi, jutrišnjo soboto so v Slovenjem Plajberku, v nedeljo pa na Obirskem.

Zgodba, nekakšna svetopisemska priliki, se dogaja na Kitajskem in se vrti okoli trgovca in njegovega kulija. Višek igre je prizor, ko kuli spečemu gospodarju-trgovcu v puščavi hoče ponuditi zadnji požirek vode, trgovec pa ga v prepričanju, da ga hoče ubiti, torej računajoč s pravilom, ustreli. „Pravilo je zob za zob, norec računa z izjemo“, je osrednja izpoved. Po tem pravilu se ravna tudi sodišče, ko trgovca oprosti obtožbe uboja, kajti „zaupanje je neumnost“. Prilika se konča z bolečo ugotovitvijo: „Ustvarili so tak sistem, da jim je človečnost le izjema.“ In tako je današnji družbeni sistem spravljen na najkrajšo formulo.

Dramska skupina dunajskega kluba je Brechta očitno razumela tudi še na drugi ravni: vloge učnega komada, ki so vse moške, so vseskozi zasedli z dekleti. Pri tem je brez dvoma izstopala Maja Haderlap v vlogi trgovca, Helena Verdel in Veronika Sommeregger pa sta avtentično predstavljali kulija in vodnika. V komadu so v menjajočih se vlogah nastopale še Fini in Uši Kelih, Irena Verdel in Marija Zeichen, medtem ko je za tehnično plat skrbel Tomo Weiss.

Vsekakor so se študentke precej upale, kajti ravno Brechtovi učni komadi niso ravno najlaže prestavljivi v gledališki jezik. Toda za amatersko skupino so, seveda če izvzamemo manjše hibe tu pa tam, so nalogi bili kar kos. Na vsak način pa bo zamisel, da bi tudi na Koroškem začeli s sodobnejšimi odrskimi prijemi, tako formalno kot predvsem vsebinsko, prinesla malo novega vetra.

p.

Kulturna izmenjava med Jugoslavijo in Kitajsko

SFR Jugoslavija in Ljudska republika Kitajska sta sklenili poglobiti kulturno izmenjavo med obema državama. V okviru tega sodelovanja je že prišlo do več akcij. Med drugim se je na Kitajskem lani mudila delegacija pisateljev Zveze jugoslovanskih književnikov, le-tej pa so obisk vrnili kolegi iz Kitajske. Ob tej priložnosti je prišlo tudi do konkretnih dogovorov o prevodih sodobne književnosti iz enega v drugi jezik. V okvir kulturne izmenjave pa sodi tudi medsebojno gostovanje opernih in gledaliških ansamblov.

V tem okviru se je konc avgusta in v začetku septembra letos na Kitajskem mudilo lutkovno gledališče iz Ljubljane. Na svoji 14-dnevni turneji je gostovalo v Pekingu in drugih večjih mestih Kitajske, kjer je prikazalo dve slovenski lutkovni igri in sicer Resnično zgodbo in Sojene kozlu z Višnje gore. Čeprav je šlo za jezikovno povsem drugo kulturo, so kitajski otroci omenjeni predstavi toplo sprejeli. Ker je ljubljansko lutkovno gledališče posredni naslednik Partizanskega lutkovnega gledališča, so slovenski lutkarji na svoji turneji predstavili tudi originalne partizanske lutke, kakršne so uporabljali v času NOB. Tu je treba še dodati, da je ljubljansko lutkovno gledališče bilo prvo evropsko gledališče te vrste, ki je gostovalo na Kitajskem.

Pravkar pa se v Jugoslaviji mudi znamenita pekinška opera. Ansambel, ki neguje staro kitajsko gledališko umetnost, je oziroma bo gostoval v sedmih jugoslovanskih mestih, med drugim se je udeležil letošnjega Bitefa v Beogradu. Ta ansambel je 15. septembra v Sava centru odprl navedeni Bitefa pred tem pa je ansambel pekinške opere gostoval v Novem Sadu, iz Beograda pa je šel gostovat v Skopje, Sarajevo, Slavonski Brod in Zagreb. Svojo turnejo po Jugoslaviji pa bo pekinška opera zaključila 2. oktobra 1981 v Ljubljani, kjer bo nastopila v tamošnji operni hiši.

V prihodnjem bo med obema državama prišlo še do drugih kulturnih stikov, katerih namen je spoznavanje kulture narodov in narodnosti Jugoslavije na Kitajskem in kulture narodov Kitajske v Jugoslaviji.

AULA SLOVENICA
CELOVEC, PAULITSCHGASSE 5–7

Vljudno Vas vabimo na otvoritev razstave slikarskih del akademske slikarke

Dore Plestenjak-Miljkovič

v ponedeljek 28. septembra 1981 ob 19. uri.

Razstava bo odprta do 16. oktobra 1981, od ponedeljka do petka od 13. do 17. ure.

Prisrčno vabljeni!

18. pisateljsko srečanje na gradu Štatenberg

Pododbor Društva slovenskih pisateljev je letos priredil 18. srečanje pisateljev, ki je po svoji tradiciji bilo na gradu Štatenberg v Halozah. Tokrat so pisatelji razpravljali o temi „literatura in poltika“. To je brez dvoma bila zelo aktualna snov, kar je pokazala tudi številčnost udeležbe kot mnogi referati, ki so jih pisatelji pripravili na to temo. Prav tako pa je bila tudi živahna razprava, ki je pokazala razna stališča, ki so jih zastopali posamezniki ali skupine.

Čeprav so mnenja o odnosih med literaturo in politiko bili različni, je letošnje, 18. štatenberško srečanje pisateljev vendarle potrdilo, da sta literatura in politika med seboj zelo tesno povezani, dasiravno včasih nastaja vtis, da je to nekaj si nasprotujočega. Tu je bilo nedvoumno povedano, da literature in politike ne gre ločevati, da je razlika le v tem, da pisatelj svojo resnico išče v umetniški izpovedi in v časovno neomejenem času, medtem ko je politik vezan na trenutne probleme in z reševanjem le-teh — tudi kulturnih. Zelo zanimiva je bila ugotovitev, da sta v času ogroženosti naroda, posebno v času NOB, literatura in politika bila eno. Zato tudi danes velja, da ima literatura nalogo narodno obrambnega značaja, seveda z drugačnimi prijemi kot v času neposredne ogroženosti.

To izkušnjo posebno poznamo Slovenci v zamejstvu, saj je v tem prostoru vedno ogrožena tako narodna skupnost kot pisatelj-ustvarjalec. Zato se čudimo, da na letošnje srečanje v Štatenberg s Koroške menda ni bil vabljen nobeden od naših besednih ustvarjalcev, saj bi ob tej priložnosti lahko orisal položaj z vidika manjšinskega pisatelja.

VEČER SAMOSPEVOV NA DUNAJU

Kulturni in informacijski center ter SKD „Ivan Cankar“ na Dunaju, prirejata v soboto 3. oktobra ob 19.30 uri v Beethovnovi dvorani palače Plaßy večer samospevov.

Pela bo znana operna pevka Marjana Lipovšek, na klavirju pa jo bo spremljal pianist Marjan Lipovšek. Na sporedu bodo solistične skladbe Schuberta, Mahlerja, Bramhsa in Lipovška. Slovenski rojaki na Dunaju prisrčno vabljeni!

Slovesnosti ob 150-letnici rojstva F. Levstika

Letos mineva 150 let odkar se je rodil slovenski pisatelj, pesnik, kritik, jezikoslovec in politik Fran Levstik. Ob tej priložnosti so v pisateljevi ožji domovini priredili oz. še potekajo številne prireditve, posvečene tej veliki osebnosti slovenskega slovstva in slovenske zgodovine. S svečanostmi so pričeli preteklo soboto z otvoritvijo kulturnega doma v Velikih Laščah. Dom bo nosil Levstikovo ime. Poleg koncertov in recitalov, so uprizorili tudi igro o Levstiku, ki jo je napisal Jože Javoršek. V Ponedeljek so podelili letošnje levstikove nagrade, v četrtek so uprizorili Levstikovega „Martina Krpana“, s katerim je v Velikih Laščah gostovalo Slovensko mladinsko gledališče. Osrednja slovenska proslava ob 150-letnici Levstikovega rojstva pa bo prihodnjo nedeljo v Spodnjih Retjah, kjer se bo ob 11. uri začel „Levstikov tabor“, poskus ponovitve ljudskih taborov iz prejšnjega stoletja. Slavnostni govornik bo akademik Josip Vidmar, uvodni nagovor pa bo imel predsednik odbora za obeležitev dr. Anton Vratuša. Med prireditvami naj še omenimo „Plenum kulturnih delavcev OF“, ki danes poteka v Velikih Laščah, kjer udeleženci razpravljajo o vprašanju umetnostne kritike. Mi pa se Frana Levstika spominjamo s sledečim zapisom našega sodelavca.

Ni slovenskega pesnika, pisatelja ali kulturnega udejstvovalca, ki ne bi bil hkrati tudi narodno-politični delavec, ki ne bi stal v prvi vrsti boja slovenskega naroda za svoj napredek in samobitnost. To začenja pri našemu prvemu besednemu ustvarjalcu Primožu Trubarju in se kontinuirano nadaljuje do naših pesnikov v času NOB do danes. Saj je zlasti med slovenskim narodom bilo prečestokrat tiskana in povedana beseda edino orožje proti bogatejšemu, bolj rafiniranemu in z vsem orožjem razpolagajočemu narodnemu sovražniku.

To pa je tudi vzrok temu, da smo Slovenci še prav posebno ponosni na svoje pisatelje, ker cenimo in vemo za njihov doprinos do našega napredka in smo tankočutni dovolj, da vemo, kaj jim dolgujemo. Da pride ta zavest čestokrat prepozno, v času, ko pisatelj nima več kaj od tega, je seveda druga plat medalje, ki ni vedno dobro spričevalo v prid našega narodnega značaja. Vendar: bolje prepozno, kot nikoli.

Vse to velja pravtako skoraj za vse vidne slovenske pisatelje v naši zgodovini, v posebni vrsti pa še velja za nepodkupljivega kritika slovenske literature in politike, za daljnovidnega duhovnega mentorja cele literarne generacije, za tankočutnega pesnika in odločnega zastopnika naprednih idealov svojega časa, za Frana Levstika, katerega 150-obletnico rojstva v teh dneh obhajamo.

Ko se je rodil kmečkim staršem v Spodnjih Retijah, je njegov veliki predhodnik France Prešeren s svojim prijateljem Matijem Čopom že bil boj slovenskega jezika in zlasti slovenske lirike in tako oral ledino za vse nadaljnje literarne generacije slovenskega naroda. Ko je bilo Levstiku 17 let, je na Dunaju pometla meščanka revolucija z Metternichovo strahovlado in izklicala odpravo cenzure, svobodo tiska in svobodo zborovanja. Ta revolucija je odjeknila tudi pri slovenskemu narodu, ki je v toku teh dogodkov prvič zahteval svoje zedinjenje in se začel zavedati svoje identitete in svojih pravic.

Vse to je seveda vplivalo na mladega Levstika, takratnega srednješolca v Ljubljani, ki se je že v gimnaziji literarno udejstvoval. Toda nastop nove reakcionarne vlade na Dunaju je preprečil vsakršno nadaljnje upanje na poboljšanje narodnostnih razmer v slovenskih deželah. Nasprotno: ovaduštvo, ki je začelo vladati tudi tam ter državni teror sta udarila po vseh naprednih talentih v „ječi narodov“ — Avstro-Ogrski monarhiji. Tako tudi Levstik ni mogel opraviti mature na ljubljanski gimnaziji ter se brez zaključka srednje šole podal na pot in prehodil avstrijske dežele tja do Dunaja. Tam je spoznal jezikoslovca Miklošiča in Karadžiča, vendar ga je vleklo nazaj v slovensko deželo, kjer se je preživljal v vseh možnih poklicih, med drugimi kot tajnik čitalnice v Trstu, urednik lista „Naprej“ — dokler ta list ni bil prepovedan in se je Levstik ponovno znašel na cesti.

Levstikov politični boj je veljal klerikalcem in staroslovencem ter razvijanju liberalnih načel med slovenskim ljudstvom. Kot tak je stal v prvih vrstah taborskega gibanja slovenskega naroda v tem času. Levstikova literarna skrb pa je veljala domala vsem strujam literature: liriki, prozi, dramatiki in literarni kritiki, katero je šele on uvedel v slovensko literaturo s svojo programatično razpravo „Napake slovenskega pisanja“, ki je izšla leta 1858. Zahteval je zlasti čistočo slovenskega jezika in izvirnost literarnega besednega zaklada, ki jo je našel v prvi vrsti na kmetih.

Ni pa obtičal zgolj pri kritiki, marveč je tudi v svojih tekstih vzorno nakazal smer nove slovenske proze. Sem spadata zlasti esej „Popotovanje iz Litije do Čateže“ in pa njegov neumrljivi „Martin Krpan z Vrha“.

Kako nestrpno in strupeno so slovenski klerikalci sovražili Levstika, njihovega najostrejšega kritika, dokazuje izrek enega takratnih klerikalnih voditeljev, dr. Coste, ko je zvedel za težko obolenje pisatelja: „Pogine naj — pes!“

Te usluge mu Levstik še ni tako hitro storil ter se verjetno tolažil nad toliko krščansko ljubeznijo s citatom, ki ga pripisujejo Napoleonu: „Če me sovražnik ostro napade ter mi želi najhuje, vem, da sem svoje delo dobro opravil.“

In dobro ga je opravil — v prid slovenske književnosti, v prid slovenskega naroda sploh.

Fra-ter

Prireditev SPZ „Pokaži kaj znaš“ ponovno potrdila, da je mladina naša bodočnost

Že dolgo pred začetkom prireditve je pred in v dvorani kulturnega doma „Danica“ v Šentprimožu bilo živahno. Otroci so se pripravljali na svoje nastope – večina na svoj prvi v življenju. Nekateri niso mogli skriti treme, drugi spet so komaj čakali, da so mikrofoni končno bili na pravem mestu, s kratko zamudo se je potem začelo. „Pokaži, kaj znaš“, je bil naslov prireditve, ki jo je preteklo nedeljo priredila Slovenska prosvetna zveza in s tem pričela z novo obliko kulturne dejavnosti, v kateri otroci in mladina pride do veljave. Predsednik V. Polanšek je imel prav, ko je v svojem kratkem pozdravu dejal, da ima tokrat besedo mladina in ji prepustil oblikovanje dogajanja na odru.

Seveda povsem brez pomoči ni šlo, Sonja Ban, Danica Kežar in

Franci Sadolšek so se spretno prilagodili razmeram in pokazali, da znajo „razorožiti“ tremo. To je predvsem uspelo s humorjem in posrečeno sceno, oboje skupaj pa je pripomoglo k sproščenemu odvijanju sporeda. Posamezne točke je

s suverenim nastopom napovedovala mlada Sonja Merko. In kakšen je bil spored? Tu samo lahko zapišemo: kdor v nedeljo ni bil v Šentprimožu, mu je lahko žal, kajti zamudil je nekaj enkratnega. To je bila tako prisrčna prireditev, ki je zagrabila slehernega obiskovalca.

Mladina nam je res pokazala, kaj zna. Na tiho si moramo priznati, da bi se marsikateri odrasli od mladih lahko kaj naučil. Res, vsaka točka nedeljskega sporeda je bila čudovita, ne samo zaradi neobremenjenosti in odkritosrčnosti otrok, ampak tudi zaradi kvalitete moramo priznati, da smo bili deležni enkratnega kulturnega užitka. Okoli sedemdeset otrok od osmega in tja do petnajstega leta starosti se je v dobrih dveh urah zvrstilo na odru in v skupinskih ali posameznih nastopih javno predstavilo svoje pripravljene točke. Od deklamacij, pripovedovanja šaljivih zgodb, igranja na raznih glasbilih, solo petja, baletnega plesa in predstavitve pisateljskih veščin in še kaj drugega so nam mladi talenti iz Podjune preteklo nedeljo pokazali kaj znajo.

Nedeljska prireditev v Šentprimožu nas je utrdila v spoznanju, da je mladina naša bodočnost in da na današnjo mladino lahko računamo, saj z njo dorašča nova generacija, na katero smo lahko ponosni, ker z njo raste naša kulturna in narodna zavest. Zato na tem mestu gre vse priznanje staršem, ki svoje otroke vzgajajo v materinem jeziku in jim poleg tega omogočajo še uka raznih kulturnih večin in sodelovanja pri krajevnih prosvetnih društvih in na centralnih prireditvah. V nedeljo smo v Šentprimožu videli, da je taka naložba neprecenljiva,

posebno za starše, ko svoje otroke vidijo, kako se javno uveljavljajo in kako s svojim sodelovanjem prispevajo h kulturnemu napredku naše narodne skupnosti. In če ob vsem navdušenju nad prireditvijo „Pokaži, kaj znaš“ še zabeležimo, da na prireditvi nismo videli ne naših političnih predstavnikov in ne vodij naših mladinskih organizacij ter vzgojnih ustanov, jim to ne govori v prid. Prireditev zaradi tega ni bila nič manj odmevna.

Slovenski prosvetni zvezi za odlično organizacijo prireditve gre vse priznanje in pohvala. Želimo, da bi tudi prihodnje tovrstne prireditve SPZ bile tako uspešne, kot nedeljska v Šentprimožu.

Slovensko prosvetno društvo „Dobrač“ na Brnci vabi na

SLAVNOSTNI KONCERT
ob

75-letnici obstoja

ki bo v nedeljo 27. septembra 1981 ob 20. uri v Kulturnem domu na Brnci.

Sodelujejo:
mladinski ansambel SPD „Dobrač“ na Brnci
tamburaši SPD „Jepa-Baško jezero“ v Ločah
trio Korotan s pevci in oktet SPD „Danica“ v Šentvidu v Podjuni
Gemischter Chor Ledenitzen

Prisrčno vabljeni!

Teurnija - arheologi pridno na delu

Blizu mesta Spittal ob Dravi je prijazna vasica imenovana St. Peter im Holz. Vas leži oziroma se gnete na hribčku Holzerberg, ki ga krasi lepa cerkev z župniščem.

Ta hribček Holzerberg je v antiki igral pomembno vlogo, saj se je na in okoli njega razprostiralo znano rimsko naselje imenovano Teurnia. Za ta Holzerberg so se začeli zanimati arheologi že v prejšnjem stoletju. Od takrat pa do danes so razkrili mnogo skrivnosti. Z raziskovanjem se seveda pridno nadaljuje.

Znano je, da je naselje Teurnia, za časa rimskega cesarja Klavdija (41—54) po našem štetju, prejelo naziv mesto. Arheološka raziskovanja so pokazala, da je v tem času in v naslednjih letih bilo mesto Teurnia grajeno po gotovem načrtu — v terasah. Ob vznožju Holzerberga sta bili dve terasi s stanovanjskimi objekti. Nekoliko višje je bil takoimenovani forum in javno kopališče in na najvišji terasi so pred kratkim odkrili keltsko svetišče boga Granus-a.

Okrog 400 let po n. št. so prišli v naše kraje nemirni časi preseljevanja narodov. Takrat so tedanji prebivalci Rimljani zapustili takoimenovane stanovanjske terase ob vznožju Holzerberga in se namestili višje v hrib ter se zavarovali z močnim obzidjem. Prebivalstvo, ki je v 6. stoletju živelo za obzidjem je svoje umrle pokopavalo v razvalinah opuščenih spodnjih stanovanjskih teras, o čemer priča 122 grobov, ki so jih odkrili arheologi.

Okrog 600 po n. št. so se priselili v te kraje Slovenci in s tem je bil tudi konec rimskega mesta Teurnia.

To je na kratko zgodovina tega rimskega mesta. Nanj spominjajo danes najnovejše izkopanine na vrhu hriba in pa muzej na zahodni strani griča, kjer je nekoč bila starokrščanska bazilika. Muzej je sestavljen iz dveh objektov, ki sta med seboj povezana. Zahodno zgradbo krasi na tleh prelep mozaik z 12 kvadratičnimi polji, vzhodna zgradba pa prikazuje številne predmete, ki so jih izkopali in ki pomenijo veliko zgodovinsko vrednost.

Trenutno kopljejo na dveh arealih s skupno 900 m². Na severnem so našli sledove stanovanjskega objekta s kopalnico in s kurjavo (ki greje tla). Tu gre za posebno kurjavo iz 5. oz. 6. stoletja p. n. št., ki je cenejšega izvora. Prejšnje, dražje so ogrevale vso površino tal, omenjena cenejša pa ima samo nekaj kanalov po katerih so ogrevali stanovanjska tla. Do te cenejše kurjave je prišlo zaradi slabših gospodarskih razmer, ki so vladale v tedanjem času. Podobno je tudi z amforami, ki so mnogo manjše od tistih, ki so obstojale pred letom 400 po n. št.

Iz črepinj raznih posod so arheologi ugotovili, da so najstarejši fundamenti, ki so jih odkrili v Teurniji iz 1. stoletja po n. št.

Na drugem južnem polju, kjer trenutno izkopavajo so naleteli na ostanke keltskega templa posvečenega bogu Grannus-u. Ta tempel so po vsej verjetnosti uničili leta 400 po n. št., to je za časa cesarja Teodozija, ki je prepovedal poganstvo in dal uničiti vsa poganska svetišča.

Pri izkopavanju so letos našli tudi marmornato ploščo, ki predstavlja relief s spečim Amorjem.

Dela oziroma izkopavanja zadnjih deset let so rodila lepe uspehe, ki gredo predvsem na račun „Društva prijateljev Teurnije“. V desetih letih obstoja tega društva so zabeležili celo vrsto odkritij, ki jih s tem spodbujajo k nadaljnjim podvigom, kajti še mnogo je dela in problemov, ki jih bo treba razrešiti.

O vsem tem je prejšnji četrtek dr. Salcher seznanil zastopnike koroškega tiska in izrekel željo, da bi ta zanimivi košček koroške zemlje na Turnskem polju bolj približali javnosti, da bi bila bolj obveščena o zgodovinskih biserih, ki so že odkriti oziroma, ki jih še skriva koroška zemlja. To izredno poučno ekskurzijo je organiziral Koroški deželni muzej ob sodelovanju „Društva prijateljev Teurnije“.

Občinska seja v Kotmari vasi

Ker je zaradi preobremenjenosti odstopil član občinskega predstojništva Josef Quantschnig (SPÖ – predsednik koroške Delavske zbornice, član koroškega deželnega zbora itn.), je bilo treba izvoliti na seji 15. septembra 1981 novega člana. SPÖ je imenovala ravnatelja kotmirške osnovne šole Josefa Schwarza, za namestnika pa Josefa Kraßniga. Ob zaprisegi obeh novih članov občinskega predstojništva je bil navzoč okrajni glavar Winfried Marko. Nadaljnje točke so bili dodatni proračun za 1981, kupna pogodba med avstrijsko poštno upravo in občino (pošta je zdaj v novem gasilskem domu), nakup Kolarjevega mlina, ki ga je občina že dala porušiti, imenovanje članov porotniške komisije (EL je imenovala Jozija Packa) in poročilo nadzornega odbora. Po obravnavi zadnje točke je župan Josef Struger obvestil občinski odbor o pismenem stališču najemnika občinskega lova Josefa Motschiuniga v zadevi Hermann Daniel.

ZSO
ZVEZA SLOVENSKIH ORGANIZACIJ NA KOROŠKEM

OKRAJNA PISARNA PLIBERK
posluje
vsak torek od 9. do 12. ure

V pisarni bo:
29. 9. 1981
Marjan Pečnik

ZELENICA

Odkritje spominske plošče Petru Krajnerju

Kljub gosti megli in mrzlemu vetru se je odkritja spominske plošče Petru Krajnerju iz Borovelj, ki se je leta 1932 smrtno ponesrečil na območju Zelenice, udeležilo okrog sto prosvetašev in planincev s Koroške in Tržica. Bila je prisrčna manifestacija bratstva prebivalcev obeh strani Karavank.

Med številnimi udeleženci tega srečanja so bili tržiški župan Milan Ogris, predsednik izvršnega sveta Janez Ivnik, zastopstvo jugoslovanskega konzulata v Celovcu z generalnim konzulom Alfonzom Naberžnikom na čelu, predsednik Slovenskega prosvetnega društva Borovlje in iniciator odkritja spominske plošče Andrej Wieser ter številni zastopniki kulturnega in političnega življenja slovenske narodne skupnosti na Koroškem.

Kakor smo že poročali v našem listu, so boroveljski prosvetaši in planinci skupno s tržiškimi planinci leto dni po tragični smrti Petra Krajnerja, leta 1933, na Zelenici odkrili spominsko ploščo, ki pa so jo, po vdoru fašističnih sil v Jugoslavijo, nacisti uničili. Pobudo za obnovitev te plošče je kot že omenjeno dal nekdanji Krajnerjev sodelavec Andrej Wieser.

Nekaj minut pod zgornjo postajo sedežnice ob poti, ki vodi od Ljubeljskega predora na Zelenico je sredi bukovega gozda skala, na katero so tržiški planinci namestili lepo bronasto ploščo z napisom: 14. 8. 1932 se je tod ponesrečil Peter Krajner – SPD Borovlje.

Zbrani publiki sta na tem mestu spregovorila predsednik občinske skupnosti Milan Ogris in predsednik SPD Borovlje Andrej Wieser. Govor tržiškega župana objavljamo posebej. Andrej Wieser, edini še živeči nekdanji tovariš pokojnega Petra Krajnerja, je v svojem govoru opisal takratno dejavnost boroveljskih prosvetašev in planincev, katere je vodil nadvse priljubljeni in spoštovani Peter Krajner. Na kratko je orisal tisti usodni dan 14. avgusta 1932, ko je njihov tajnik prosvetnega društva v Borovljah in planinec Peter Krajner organiziral izlet na Zelenico, od koder so se nekateri vzpeli na Begunjščico, drugi na Vrtačo in se po opravljeni turi vračali vsak po svoje domov. Peter jo je urezal po „bližnjici" in prav to je bilo usodno zanj. Pod takoimenovanimi Možmi je bilo konec poti in življenja tega velikega koroškega rodoljuba. Za 1. obletnico smrti so mu koroški in tržiški planinci odkrili spominsko ploščo, ki pa so jo, kot že omenjeno, uničili v zadnji vojni nacisti. Svoj govor je tovariš Wieser Andrej zaključil z besedami: „Peter Krajner nam je zapustil nenapisano oporoko, da je treba delati za narod in biti zvest svojemu ljudstvu. Tu v teh bukovih gozdovih na Zelenici naj nas plošča vedno spominja nanj. Pokloniti oziroma spomniti pa se moramo tudi vseh tistih borcev, ki so dali življenja za nas, da mi živimo.

Kot že omenjeno je dal pobudo za obnovitev spominske plošče Andrej Weiser. On se je povezal s predstavnikoma tržiške občine – predsednikom občinske skupnosti Milanom Ogrisom in predsednikom izvršnega sveta Janezom Ivnikom. Radevolje sta mu ustregla in nudila vso potrebno pomoč. Tržiška občina je torej omogčila, da je prišlo do nedeljskega srečanja, v okviru katerega je bila ponovno odkrita plošča Petru Krajnerju. Za to plemenito akcijo se je tovariš Wieser iskreno zahvalil in menil, da je ta skupna akcija nova spodbuda in uvod v novo ero za še tesnejše sodelovanje med planinci oziroma prebivalci matične države in zamejci na Koroškem.

Spominsko proslavo pri plošči je popestril plajberški kvintet pod vodstvom rutiniranega dirigenta Mirka Lausegerja in tako dal Slovesnosti odkritja spominske plošče še svečanejše obeležje. Petje okteta, ki je zapel koroško in borbeno pesem, je pri tržiški javnosti naletelo na zredno dober odmev.

Naj še zapišemo, da so Tržičani za nedeljsko prireditev dali posebej v pogon sedežnico, ki je prevažala ljudi na Zelenico, odprli planinski dom na Zelenici ter pogostili vse udeležence srečanja. Kljub slabemu vremenu z mrzlim vetrom pa je bilo vsem toplo pri srcu, saj je bilo vzdušje takšno kot so si ga vsi želeli – bratsko in nepozabno.

Govor predsednika občinske skupnosti Milana Ogrisa

Vse, ki ste se danes zbrali na tem srečanju v podnožju naše lepe Zelenice in tu v osrčju Karavank, ki nam danes resda ne kažejo svojih jesenskih sončnih lepot, v imenu skupščine občine Tržič, v imenu vseh ljubiteljev naših gora in v svojem imenu prav toplo pozdravljam! Pozdrav je še toliko prisrčnejši, saj velja še posebej našim prijateljem in bratom koroškim Slovencem, ki so z onkraj Karavank prišli med nas na to spominsko srečanje. Zbrali smo se, da skupno počastimo spomin na že pred vojno tragično tukaj na Zelenici preminulega tajnika Slovenskega prosvetnega društva tov. Petra Krajnerja. Z odkritjem obnovljene spominske plošče se mu skromno oddolžujemo za njegovo delo kot človeku, prosvetašu, planincu in Slovencu, ki je svoje življenje posvetil ljubezni do planin in prizadevanju za ohranjanje našega slovenskega življa onstran Karavank na Koroškem.

Že od nekdaj, zlasti pa pred drugo svetovno vojno in po vojni so Karavanke pomenile področje, kjer so se srečavali Slovenci iz te in onstran meje, torej nam Karavanke tudi danes ne smejo pomeniti meje, temveč most, ki naj povezuje Slovence iz matične države z našo manjšino, ki živi na Koroškem, obenem pa nam mora naša slovenska narodna manjšina na Koroškem pomeniti most, ki povezuje nas Jugoslovane z naprednimi in demokratičnimi silami v sosednji republiki Avstriji. Taki mostovi pa so danes za ohranitev miru v svetu izredno pomembni in potrebni.

Z željo, da se v naših planinah še večkrat srečamo, želim vsem prijetnega počutja v okrilju naše Begunjščice in Zelenice.

Vojnik - ulica po Karlu Prušniku-Gašperju

Pred šestimi leti sta se pobratili borčevski organizaciji Zveza koroških partizanov v Celovcu in osnovna organizacija Zveze združenj borcev v Vojniku. Listino o pobratenju je takrat podpisal danes že pokojni predsednik ZKP Karel Prušnik-Gašper.

Pred kratkim pa je zgoraj omenjena borčevska organizacija v Vojniku predlagala, da bi eno izmed ulic tega kraja poimenovali po Karlu Prušniku-Gašperju in se tako oddolžili spominu tega priznanega borca.

Spet in spet lahko ugotavljamo, kako ugledna osebnost in kako živ je spomin na tega mnogo prerano umrlega borca za svobodo in boljšo bodočnost.

Deščice pri Šentilju

Železniškemu nameščencu Erwinu Erathu iz Deščic pri Šentilju so pred dnevi neznani storilci hudo poškodovali streho njegove kovačnice (njegov že pokojni oče je bil nekdaj kovač). Poslopje se nahaja tik ob cesti bolj na samem pod hribom Tuhavo. Na streho so mu zmetali razbite betonske kvadre in mu jo tako težko poškodovali. Uničili oz. razbili so mu precej strešne opeke. Na delu so bili odrasli ljudje, kajti otroci, ki se včasih radi „spoprimejo" s takšnimi stvarmi, tega ne bi mogli storiti, ker so predmeti, ki so jih neznanci zmetali na streho, mnogo pretežki. Erwin Erath je bil pobudnik zbiranja podpisov proti hrupu, ki ga delajo moto-krosisti v Deščicah in okolici. Prizadeti ne izključuje, da storilci tega nesramnega dejanja izhajajo iz teh krogov. Erath je prijavil zadevo pristojni orožniški postaji.

Slovensko prosvetno društvo „Gorjanci" v Kotmari vasi vabi na

VESELICO GORJANCEV

ki bo v soboto 3. oktobra 1981 ob 20. uri pri Puschniku v Šentkandolfu.
Za ples bodo zaigrali „Fantje iz Podjune"

Prisrčno vabljeni

Slovensko planinsko društvo Celovec vabi na
DRUŽABNO SREČANJE na BLEŠČEČI
v nedeljo 27. septembra 1981

V teh dneh obhajamo 150-letnico rojstva Frana Levstika, zaslužnega pesnika, pripovednika, literarnega kritika, jezikoslovca ter narodnega in političnega ideologa, ki je s svojo dejavnostjo posegel na vsa področja tedanjega življenja slovenskega naroda. O Levstiku in njegovem delu pišemo na drugem mestu, tukaj pa začenjamo z njegovim znanim Martinom Krpanom objavljati nekaj krajših spisov in odlomkov iz njegove bogate literarne zakladnice.

Uredništvo

FRAN LEVSTIK:

Martin Krpan

Močilar mi je časi kaj razkladal o nekdanjih časih, kako so ljudje živeli in kako so imeli to in ono reč med sabo. Nekoč v nedeljo popoldne mi je v lipovi senci na klopi pravil naslednjo povest:

V Notranjem stoji vas, Vrh po imenu. V tej vasici je živel v starih časih Krpan, močan in silen človek. Bil je neki tolik, da ga ni kmalu takega. Dela mu ni bilo mar, ampak nosil je od morja na svoji kobilici angleško sol, kar je bilo pa že tistikrat ostro prepovedano. Pazili so ga mejači, da bi ga kje nehotoma zalezli; poštenega boja z njim so se bali ravno tako kakor pozneje Štempiharja. Krpan se je pa vedno umikal in gledal, da mu niso mogli do živega.

Bilo je pozimi in sneg je ležal krog in krog. Držala je samo ozka gaz, ljudem dovoljena, od vasi do vasi, ker takrat še ni bilo tako cest kakor dandanes. V naših časih je to vse drugače, seveda, saj imamo, hvala bogu, cesto do vsakega zelnika. Nesel je Krpan po ozki lazi na svoji kobilici nekoliko stotov soli; kar mu naproti prižvenketa lep voz; na vozu pa je sedel cesar Janez, ki se je ravno peljal v Trst. Krpan je bil kmečki človek, zato ga tudi ni poznal; pa saj ni bilo časa dolgo ozirati se; še odkriti se ni utegnil, temveč prime brž kobilico in tovor z njo, pa jo prenese v stran, da bi je voz ne podrl. Menite, da je Krpana to kaj mudilo, ka-li? Bilo mu je, kakor komu drugemu stol prestaviti.

Cesar, to videvši, veli kočijažu, da naj konje ustavi. ko se to zgodi, vpraša silnega moža: „Kdo pa si ti?"

Ta mu da odgovor: „Krpan mi pravijo; doma sem pa z Vrha od Svete Trojice, dve uri hoda od tukaj."

„I, kaj pa nosiš v tovoru?" vpraša cesar dalje.

Krpan se naglo zmisli in reče: „I, kaj? Kresilno gobo pa nekaj brusov sem naložil, gospod."

Na to se cesar začudi in pravi: „Ako so brusi, pokaj so pa v vrečah?"

Krpan se ne umišlja dolgo, ampak urno odgovori kakor vsak človek, ki ve, kaj pravi. „Bojim se, da bi od mraza ne razpokali; zato sem jih v slamo zavil in v vrečo potisnil."

Cesar, ki mu je bil menda silni možak všeč, dalje pravi: „Anti veš, kako se taki reči streže. Kaj pa, da si konjička tako lahko prestavil? Res nima dosti mesa, pa ima vsaj kosti."

Krpan se malo zareži in pravi: „Vem, da imajo vaši konji več mesa; pa vendar ne dam svoje kobilice za vse štiri, ki so tukaj napreženi. Kar se pa tiče prestavljanja, gospod, upam si nesti dve taki kobili dve uri hoda in tudi še dalj, če je treba."

Cesar si misli: to velja, da bi se zapomnilo – in veli pognati.

Minilo je potem leto in nekateri dan. Krpan je pa zmerom tovoril po hribih in dolinah. Kar se pripeti, da pride na Dunaj strašen velikan, Brdavs po imenu. Ta je vabil kakor nekdanji Pegam vse junake našega cesarstva v boj. Ali cesar pa tudi ni imel tako boječih ljudi, da bi dejal: nihče se ni upal nadenj; toda kdor se je skusil z njim, gotovo je bil zmagan. Velikan pa ni bil mož usmiljenega srca, ampak vsakega je umoril, kogar je obvladal.

To je cesarju začelo iti po glavi: „Lejte si no! Kaj bo, kaj bo, če se Brdavs ne ukroti? Usmrtil mi je že vso največjo gospodo! Presneta reč vendar, da mu nihče ne more biti kos!" Tako je cesar toževal, kočijaž ga je pa slišal. Pristopi tedaj z veliko ponižnostjo, kakor gre pred tolikim gospodom, in pravi: „Cesarost, ali več ne morete pametovati, kaj se je godilo predlansko zimo blizu Trsta?"

Cesar vpraša nekoliko nevoljen: „Kaj neki?"

Kočijaž odgovori: „Tisti Krpan, ki je tovoril s kresilno gobo in brusi, ne veste, kako je kobilico v sneg prestavil, kakor bi nesel skledo na mizo? Če ne bo Krpan Brdavsa premogel, drug tudi ne, tako vam povem."

„Saj res," pravi cesar, „precej se mora ponj poslati."

Poslali so veliko, lepo kočijo po Krpana. Ta je bil ravno tačas natovoril nekoliko soli pred svojo kočo; mejači so bil pa vse čisto ovedeli, da se zopet napravlja po kupčiji. Pridejo tedaj nadenj ter se ga lotijo; bilo jih je petnajst. Ali on se jih ni ustrašil; pisano je pogledal in prijel prvega in druge z njim omlatil, da so vsi podplate pokazali. Ravno se je to vršilo, kar se v četver pripelja no va, lepa kočija. Iz nje stopi cesarski sel, ki je vse videl, kar se je zgodilo, in naglo reče: „Zdaj pa že vem, da sem prav pogodil. Ti si Krpan z Vrha od Svete Trojice, kajne?"

„Krpan sem," pravi ta, „z Vrha tudi, od Svete Trojice tudi. Ali kaj pa bi radi? Če mislite zavoljo soli kaj, svetujem, da mirujte; petnajst jih je bilo, pa se jih nisem bal, hvala bogu; samo enega se tudi ne bom."

Vročina, čuvar našega zdravja

Vročina je navadno prvo znamenje, da je z nami nekaj narobe, da se nas je polotila bolezen. Zato je nesmiselno jemati tablete za zbijanje vročine. Vročino bomo tako sicer odpravili, bolezni pa ne.

V jesenskih dneh, ko je vreme spremenljivo, ko nas zjutraj zebe, opoldne pa nam je vroče, se rado zgodi, da dobimo vročino. Tega prvega opozorila bolezenskega stanja nikakor ne smemo zanemariti, pa najsi bo to le vročina 37 ali 37,5, ali pa visoka vročina, pri kateri nas že pošteno zaskrbi. Oboje pomeni, da se organizem proti nečemu bojuje. V takih primerih ne smemo vročine na hitro odpraviti, saj tako posežemo v tok bolezni in otežujemo zdravniku delo, ker prav lahko zabrišemo razvidne sledi bolezni in zdravnik potrebuje več časa za postavitev diagnoze, pri tem pa izgubljamo dragoceni čas za zdravljenje.

In kdaj sploh govorimo o vročini?

Zdravnik Murri je sam delal poizkuse kar v domači kadi. Vanjo je natočil vode in se pri raznih temperaturah potapljal vanjo. Prišel je do zanimivih spoznanj, ki še danes drže.

O vročini govorimo, kadar se temperatura celotnega telesa poviša. Navadno je to takrat, kadar si zmerimo vročino pod pazduho, v ustih in črevesu in toplomer pokaže več kot 37,5. Potrebno je, da si temperaturo merimo na več mestih saj le tako dobimo celotno temperaturo telesa. Pri merjenju pa ne smemo pozabiti, da se termometri često uporabljajo in sčasoma ne kažejo več točno, zato jih moramo kontrolirati.

Pri vsakem človeku temperatura ni vsak dan enaka. Pri ženskah se v času menstruacije poviša, prav tako tudi v času ovulacije; s stalnim merjenjem temperature lahko natančno ugotovimo čas ovulacije.

Prav tako ima vsak posameznik „svojo" temperaturo, katere je vajen, tako kot dva človeka nimata enakega srčnega utripa. Zjutraj imajo nekateri v črevesu merjeno temperaturo 36, v ustih 36,5, drugi spet 36,8 in v ustih 37,3. Zato ni mogoče reči, katera temperatura je zdrava, vsakdo zase najbolj ve.

Vročina je posledica delovanja osrednjega živčnega sistema, nastane pa zaradi vzburjenja možganskih središč, ki uravnavajo toploto telesa in skrbijo za ravnovesje med proizvajanjem energije in njeno porabo.

Veliko stvari lahko vznemiri ta središča, v glavnem pa jih lahko razdelimo v dve skupini: mehanični in kemični vzroki.

Med mehanične vzroke štejemo razne tumorje, ki pritiskajo na središča za uravnavanje toplote in s tem povečajo temperaturo.

Kemični vzroki navadno nastanejo v telesu zaradi razkrajanja mikrobov (vročina ob infekciji), ali zaradi prevelikega izgorevanja snovi v telesu, lahko pa tudi preprosto zaradi motene prebave.

Vročino lahko povzročijo tudi razne kemikalije, ki prihajajo v telo od zunaj, a če vemo, katere, lahko to preprečimo. Ena sama injekcija kalijeve soli, na primer, lahko povzroči, da zraste vročina tudi do 40, prav tako glukoza, kofein v povečanih dozah ter injekcije insulina ali raznih hormonov.

Vročina ni pri vseh boleznih enaka, pri nekaterih v kratkem času zraste sila visoko (pljučnica, malarija, gripa), pri drugih spet narašča počasi, a dlje časa (tifus, meningitis, hepatitis). Nekatere vročine hitro minejo, druge spet trajajo dlje časa. Poznamo pa tudi vročine, ki se zjutraj potuhnejo, zvečer pa narastejo.

Zato je priporočljivo meriti vročino vsake 4 ure, najbolje ob 8. uri zjutraj, ob 12. uri, 16., 20. in 24. uri pa spet po osemurnem spancu ob 8. uri zjutraj.

Velika nadloga je vročina, ki ni visoka, a se pojavlja dlje časa in ji je težko odkriti vzrok. Take vročine so pogostnejše pri ženskih kot pri moških in se navadno pojavljajo v zvezi z mesečnim perilom. Tudi mlade često pestijo take vročine, navadno zaradi duševnih vzrokov.

Vsekakor si velja natančno izmeriti temperaturo, če zbolimo, nato pa se posvetujemo z zdravnikom, saj bo le on lahko poiskal vzroke. Nikar ne poskušajmo na hitro zbiti vročine, ne jemljimo antibiotikov ali drugih zdravil, ne da bi se posvetovali z zdravnikom, raje lezimo in v zmernih količinah pijmo čaje ali mineralno vodo.

Otrok gre v šolo

Osnovni pogoj za otrokov uspeh v šoli je, da je otrok zdrav in dobro razvit, da je intelektualno normalen, da se more prilagoditi disciplini, sistematskemu delu, učitelju in svojim šolskim tovarišem.

Prvi razred pomeni navadno tudi težjo zapreko in če se zatakne pri intelektualno normalnem otroku, je lahko kriv fizični razvoj. Naglušnost ali slabovidnost moreta biti vzrok za slabo učenje in tudi vzrok, da otrok šolo zasovraži. Prav tako ne ljubijo šole in učenja slabotni in bolehni otroci, ki se hitro utrudijo . . . Pred prvim razredom je treba torej otroka peljati k zdravniku na temeljit pregled! Če je otrok fizično in psihično zdrav, v šoli pa vendarle ne uspeva, je treba vzroke iskati v čustveni nezrelosti njegove osebnosti; ta nezrelost pa je običajno posledica napačne vzgoje, neurejenih družinskih razmer, težkih socialnih razmer . . .

Velikokrat je slišati . . . len je . . . noče se učiti . . . Toda otrok ima svoje razloge, če se izogiba šolskemu delu. Vzrok te lenobe je v zgrešenem vzgojnem načinu, kajti dokler so otroci majhni, jih delo veseli in hočejo vselej pomagati staršem — navadno pa so za pomoč prikrajšani, ker jih imajo starši za premajhne, da bi se lahko resno lotili tega ali onega dela.

Dostikrat starši in vzgojitelji tarnajo, kako jih delo utruja in obremenjuje — otrok pa pride hitro do logičnega zaključka: najpametnejši je tisti, ki se najmanj muči. Takšnemu otroku manjka izkušnja, ki bi mu pokazala, da delo prinaša tudi zadovoljstvo.

Spet pri drugih otrocih se razvija negativen odnos do dela zato, ker smo jim dali pretežke, predolgotrajne in preutrudljive naloge in ni čudno, da zasovražijo vsako, tudi šolsko delo. Napak je tudi z delom kaznovati ali otroško delo omalovaževati in kritizirati. Izjave, da je otrok omejen ali nesposoben, jemljejo pogum, ustvarjajo otroku občutek nezaupanja vase in v svoje sposobnosti.

Nekateri starši pa se na otrokovo samostojnost tako zelo zanašajo, da ga že od prvega šolskega dne prepuste samemu sebi. Napak. Ravno v teh najbolj kritičnih dneh ga je treba sistematsko nadzorovati, mu pomagati, vendar brez kritike ali kazni. Osnovno pravilo za otrokov napredek: nikoli ga ne silimo h knjigi takoj, ko se vrne iz šole! Najprej naj se odpočije in naigra, potem bo delal lažje in bolj zbrano.

Mlajši šolar potrebuje odmor po 30—40 minutah učenja, dlje se ne more koncentrirati.

Vlaganje gob v kis

Gobe dobro očistimo, operemo in razrežemo na primerne kose. Če so plodovi majhni, lahko pustimo tudi cele. Zavremo vodo, ki smo ji dodali kisa: vedno gobe kuhamo z veliko vode. Za primer: na 5 l vode dodamo pol dcl kisa, 1 žlico soli. Gobe v tej okisani in osoljeni vodi prevremo 2 do 3 minute, toliko, da pena pomine, potem pa odcedimo in jih speremo pod tekočo vodo. Ko se dodobra odcede, jih naložimo v kozarec in nanje nalijemo razredčenega aromatiziranega kisa za vlaganje. Liter 9-odstotnega kisa za vlaganje razredčimo z 1,2 litra vode, liter 6-odstotnega kisa pa s 3 dcl vode. Kis razredčimo že prejšnji dan in mu dodamo zrno popra, šalotko, lovorjev list, majaron. Nekateri kisu dodajajo celo sladkor, vendar je pri tem več možnosti, da se kis skvari.

Paziti moramo seveda, da so kozarci dobro umiti. Gobe pa naj bodo trdne, mlade. Kisa, razredčenega z vodo, kot smo zapisali, ni treba nič prevrevati in tudi ni treba dodajati olja. Olje sčasoma postane žaltavo in gobe dobe slab okus.

Lahko pa po želji nalagate v kozarce vrste gob. Lahko vlagate v posamezne kozarce po eno vrsto gob, lahko mešate. Tako pripravljene gobe niso prekisle in jih lahko uporabljate tudi za kislo gobovo juho, seveda, če jih poprej dobro operete. Tudi za gobovo solato gobice dobro operite, potem pa jih pripravite z oljem, čebulo, poprom in navadnim kisom. Nikoli pa kar naravnost iz kozarca, ker niso tako dobre.

In kako zapremo kozarce?

Lahko jih zavežemo s celofanom in gumico, najbolje pa je, če dosti vlagate, da si nabavite patentni zapirač, s katerim lahko tudi zapirate kovinske pokrovčke iz starih kozarcev kumaric in podobne vložene zelenjave. S patentnim zapiračem zaprete kozarec neprodušno in gobice lahko stoje dolgo.

Nekaj o baldrijanu

Baldrijan raste po vlažnih gozdovih in travnikih, med grmovjem po jarkih in nabrežjih. Rastlina je velika do meter in pol in cveti od julija do septembra. Koreniko in korenine nabiramo od avgusta do oktobra.

Bistvena sestavina baldrijanove korenike in korenine, ki so sveže skoraj brez duha, so neko eterično olje, alkaloidi in nekatere druge, manj pomembne snovi, med njimi tudi črešlovine. Tudi za bladrijan velja, da sodi med zdravilne rastline, ki so se obdržale v uporabi stoletja in so brez dvoma dobre in včasih zelo učinkovite. Baldrijan uporabljamo za pomirjevanje in spanje.

Vse baldrijanove pripravke naj bi delali iz sveže zeli. Bati se je namreč, da bi se zdravilne snovi deloma ali popolnoma razkrojile in postale neučinkovite. Vodni izvleček je domnevno močnejši kot preliv, alkoholni izvleček pa močnejši od obeh.

Čeprav sicer lahko rečemo, da je baldrijan praktično neškodljiv, se vendarle lahko pojavljajo znaki zastrupitve pri ljudeh, ki baldrijan dolgo uporabljajo. Zastrupitve se kažejo v glavobolu, stopnjevanju živčnosti, nespečnosti in težavah s srcem.

Klistir iz baldrijanovega zvarka priporočajo zoper gliste. Proti nespečnosti pa jemljemo baldrijanovo tinkturo ali še učinkovitejši alkoholni izvleček.

Hladni izvleček pripravimo tako, da 2 čajni žlički sesekljanih korenin namakamo 24 ur v četrt litra vode, potem pa odcedimo; spijemo 1 do 2 skodelici pred spanjem.

Poparek pripravimo tako, da 2 čajni žlici korenin poparimo z dvema skodelicama vode po 1 do 2 skodelici malo sladkanega poparka spijemo pred spanjem.

Zvarek pa pripravimo tako, da 10 gramov korenin damo na četrt litra vrele vode.

Kako uporabljamo tinkturo; 25 do 30 kapljic damo v nekaj vode; zvečer pijemo kot uspavalno, podnevi pa kot pomirjevalno sredstvo.

DROBNI NASVETI

- Če želimo, da ostane cvetača cela, jo zavijemo pri kuhanju v prtič.
- Polivko, začimbo za cvetačo in ribe, napravimo tako, da zmešamo 3 dele olja in 1 del kisa ter dodamo še sol in poper.
- Usnjene fotelje očistimo s krpo, namočeno v belem pivu.

Sel pa, ki gotovo ni vedel, zakaj se meni o soli, reče na to: „Le urno zapri kobilo v konjak pa se hitro pražnje obleci, pojdeva na Dunaj do cesarja."

Krpan ga neverno pogleda in odgovori: „Kdor če iti na Dunaj, mora pustiti trebuh zunaj, to sem slišal od starih ljudi; jaz ga pa menim s sabo nositi, koder bom tovoril in dokler bom tovoril."

Služabnik mu pravi: „Nikar ti ne misli, da šale uganjam."

„Saj bi tudi ne bilo zdravo," reče Krpan.

Nato zopet govoril sel: „Kar sem ti povedal, vse je res. Ali več ne veš, kako si bil umaknil predlansko zimo kobilico kočiji s pota? Oni gospod na vozu je bil cesar, pa nihče drug, veš?"

Krpan se začudi in pravi: „Česar? – Menda vendar ne?"

Cesar, cesar! Le poslušaj. Prišel je zdaj na Dunaj hud velikan, ki mu pravimo Brdavs. Tak je, da ga nihče ne ustrahuje. Dosti vojščakov in gospode je že pobil; pa smo rekli: če ga živ krst ne zmore, Krpan ga bo. Lej, ti si zadnje upanje cesarjevo in dunajskega mesta."

Krpana je to s pridom utešilo ter jako dobro se mu je zdelo do vsega, kar je slišal, in reče tedaj: „Če ni drugega kakor tisti prekleti Brdavs, poslušajte, kaj vam pravim! Petnajst Brdavsov za malo južino, to je meni toliko, kolikor vam kamen poriniti čez lužo, ki jo preskoči dete, sedem let staro; samo varujte, da me ne boste vodili za nos!"

To reče in brž dene sol s kobile, kobilo pa v konjak, gre v kočo ter se pražnje obleče, da bi ga pred cesarjem ne bilo sram. Ko se preobuje, priteče ven in sede v kočijo ter naglo zdrčita proti Dunaju.

Ko prideta na Dunaj, je bilo vse mesto črno pregrnjeno; ljudje so pa klavrno lazili kakor mravlje, kadar se jim zapali mravljišče.

Krpan vpraša: „Kaj pa vam je, da vse žaluje?"

„O, Brdavs, Brdavs!" vpije malo in veliko, možje in žene. „Ravno danes je umoril cesarjevega sina, ki ga je globoko v srce pekla sramota, da bi ne imela krona junaka pod sabo, kateri bi se ne bal velikana. Šel se je z njim skusit; ali kaj pomaga? Kakor drugim, tako njemu. Do zdaj se še nihče ni vrnil z boja."

Krpan veli urno pognati in tako prideta na cesarski dvor, ki pravijo, da je neki silno velik in jako lep. Tam stoji straža vedno pri vratih noč in dan, v letu in zimi, naj bo še tako mraz; in brž je zavpila o Krpanovem prihodu, kakor imajo navado, kadar se pripelja kdo cesarske rodovine. Bilo je namreč naročeno že štirinajst dni dan za dnevom, da naj se nikomur in nikoli ne oglasi, samo tačas, kadar se bo pripeljal tak in tak človek. Tako so se veselili Krpana na Dunaju. Kaj bi se ga pa ne? Presneto jim je bila huda za nohti! Ko cesar sliši vpitje, precej ve, kdo je, in teče mu naproti, pa ga pelja v gornje hrame. Čudno lepo je tam, še lepše kakor v cerkvi. Krpan je kar zijal, ker se mu je vse tako grobo zdelo. Cesar ga vpraša: „Krpan z Vrha, ali me še poznaš?"

„Kaj bi vas ne," odgovori on: „saj ni več ko dve leti, kar sva se videla. No, vi ste še zmerom lepo zdravi, kakor se na vašem licu vidi."

Cesar pravi: „Kaj pomaga ljubo zdravje, ko pa drugo vse narobe gre! Saj si že slišal o velikanu? Kaj deš ti, kaj bo iz tega, če se kako kaj ne preonegavi? Sina mi je ubil, lej!"

Krpan odgovori: „Koga bo drugega? Glavo mu bomo vzeli, pa je!"

Cesar ga žalosten zavrne: „Menim da, ko bi jo le mogli! Oh, ali ni ga, mislim, pod soncem junaka, da bi vzel Brdavsu glavo!"

„Zakaj ne? Slišal sem," pravi Krpan, „da vsi ljudje vse vedo; na vsem svetu se pa vse dobi; pa bi se ne dobil tudi junak nad Brdavsa? Kakor sem uboren človek, ali tako peklensko ga bom premikastil, da se mu nikdar več ne bodo vrnile hudobne želje, po Dunaju razsajati; če bog da, da je res!"

Kdo bi bil cesarju bolj ustregel kakor te besede! Le nekaj ga je še skrbelo; zato pa tudi reče: „Da si močan, tega si me preveril; ali pomisli ti: on je orožja vajen iz mladih dni, ti pak si prenašal zdaj le bruse in kresilno gobo po Kranjskem: sulice in meča menda še nisi videl nikoli drugje kakor na križevem potu v cerkvi. Kako se ga boš pa lotil?"

„Nič se ne bojte," pravi Krpan; „kako ga bom in s čim ga bom, to je moja skrb. Ne bojim se ne meča, ne sulice, ne drugega velikanovega orožja, ki vsemu še imena ne vem, če ga ima kaj veliko na sebi."

Vse to je bilo cesarju pogodu in brž veli prinesti polič vina pa kruha in sira, rekoč: „Na, Krpan, pij pa jej! Potlej pojdeva orožje izbirat."

Krpanu se je to vele malo zdelo: polič vina takemu junaku! Pa je vendar molčal, kar je preveliko čudo. Kaj pa je hotel? Saj menda je že slišal, da gospoda so vsi malojedni zato, ker jedo, kadar hoče in kolikor hoče kateri, zgolj dobrih jedi. Ali kmečki človek, kakor je bil Krpan, ima drugo za bregom. On tedaj použije, ko bi kvišku pogledal, ter naglo vstane. Cesar je vse to videl in, ker je bil premeten mož, tudi precej spoznal, da se morajo takemu truplu večji deleži meriti. Zato so mu pa dajali od tega časa dan na dan, dokler je bil na Dunaju: dve krači, dve četrtini janjca, tri kopune in, ker sredice ni jedel, skorje štirih belih pogač, z maslom in jajci omešenih; vino je imel pa na pravici, kolikor ga je mogel.

(Dalje prihodnjič)

NAŠI LJUDJE V AMERIKI:

Pred sto leti se je v Clevelandu naselil naš prvi rojak

Že dolgo je tako: kjer koli izide kaj zanimivega o slovenski Ameriki, tam je tudi ime „slovenskega" Clevelanda. Nekoč je to mesto štelo več Slovencev kot sama slovenska prestolnica, bela Ljubljana. Po podatkih našega zanesljivega ameriškega kronista Franka Česna še vedno živi v širših mejah Clevelanda okrog 75.000 Slovencev prvega in drugega rodu. Ponašajo se z osmimi narodnimi domovi, tiskali so več kot dvajset svojih listov in časopisov, imeli so (in še imajo) svoje trgovine in gostilne, svoje obrtne delavnice, manjše in večje tovarne. Mestni časnikar Theodore Andrica je v letih 1955 in 1960 naštel kakšnih dve sto slovenskih organizacij vseh vrst . . .

In vse to se je začelo pred sto leti, 25. oktobra 1881, ko je stopil na clevelandske ulice Jože Turk, po domače Stenc, zadolženi posestnik iz vasi Zvirče pri Hinjah na Dolenjskem, po svoji stroki kovač iz hiše kovačev, star štirideset let, dvakratni vdovec in še v tretje poročen, oče treh sinov in treh hčera. V Ameriko je prišel sam in je bil prvi slovenski naseljenec v Clevelandu, ki je ostal tam za vedno (Česen piše, da je bil pred njim v tej slovenski ameriški metropoli neki John Pintar, tudi slovenske gore list — zgodilo se je že leta 1879 —, toda ta naš rojak je zaradi prevelikega domotožja in osamljenosti po petih mesecih pobegnil nazaj v domovino).

Turkovo razgibano ameriško zgodbo nam je ohranil njegov sin Fran J. Turk, edini otrok iz tretjega zakona. Leta 1955 je premeril očetovo življenjsko pot v drobni clevelandski knjižnici z naslovom „Slovenski pionir". Takšen je prišel v Ameriko: „Bil je srednje postave, rdečega, zdravega obraza, žilav in gledal je v bodočnost samo z vesele strani. Po zunanjosti je bil prikupen, nosil je kozjo brado, krasila pa ga je predvsem velika mirnost, ki mu je na mah pridobila obilo prijateljev, ki so se v težkih urah obračali nanj za nasvet in pomoč. Imel je zlato srce in niti enemu ni odrekel svoje pomoči . . ."

Kot mnogi drugi naši ljudje, se je odpeljal čez morje „samo za nekaj časa", dokler bi si denarno opomogel — potlej pa brž nazaj v rojstno vas. Hotel je rešiti svojo zemljo dolgov in si je kupil ladijski listek, ne da bi za to vedela njegova žena. Preživel je osemindvajset dni zelo nevarne vožnje čez viharni Atlantik, se srečno izkrcal v New Yorku in nadaljeval svojo tvegano pot z vlakom do Clevelanda, kamor ga je bilo napotilo pismo njegovega nečaka iz Minnessote. („Cleveland ima veliko tovarn in obrtnik ima povsod prednost!") Ves ta čas si je žena doma mislila, da je na Dunaju in da tam še kar naprej hranjari in vleče družino iz težav . . . Si sploh lahko predstavljamo njeno presenečenje, ko se ji je oglasil iz Amerike?

Prvi zaslužek je staknil v neki stari tovarni na Woodland; iz nje se je v kratkem času preselil k American Steel & Wire Co., kjer je pozneje delalo še toliko drugih naših Amerikancev. Za deseturno delo je dobil dolar in petindvajset centov. („Kolikokrat mi je šlo kar na jok. Samokolnica je bila težka, ko sem jo vzdignil, se mi je črno delalo pred očmi. Toda kaj, treba je bilo stisniti zobe in garati. Vedno sem mislil samo na dom . . .") Na njegova prva pisma v domovino so pričeli prihajati za njim v Cleveland novi naseljenci iz Zvrč, iz Retja, iz Hinj, iz Žužemberka, iz Prevalj, iz Ambrusa in Fužin. Ni dolgo trajalo in bilo jih je že dvanajst, samih samcev; potem štiriindvajset. Nagnetli so se skupaj v eno hišo — stanovali in jedli so pri neki češki družini, imenovali so jih ‚bordarje'. Potem pa je Turk sam najel hišo zanje in jim po svojem delu tudi kuhal. Pisal je domov po svojega najstarejšega sina, ker dela sam ni več zmogel. Zaposlil ga je v isti žičarni. Sledila je še druga najeta hiša, še večja od prve. Za njo je prišel na vrsto ‚salon' ameriška gostilna ali pivnica, ker so pač drugi salonarji tako neusmiljeno vlekli naše mladeniške težake za žep . . .

Turk se je začel uveljavljati kot ameriški podjetnik. V politiki je bil za demokratsko stranko. („Trdil je, da so demokrati za malega človeka, za delavca, tudi za tistega, ki ni rojen v Ameriki in je prišel sem samo za kruhom . . .") Po njegovi zaslugi je 24. oktobra 1891 dobilo prvih sedem Slovencev v Clevelandu ameriški državljanski papir. Dotlej so se naši ljudje novega državljanstva otepali na vse kriplje — zato, ker so bili tako in tako tukaj „samo začasno", pa še iz strahu, da bi jim avstrijski cesar doma pobral kmetijo . . . Leta 1883 se je potegnil za slovenskega duhovnika za celevelandsko naselbino, v kateri je bilo takrat že „okrog trideset Kranjcev". Uspeh ni izostal: Ljubljana je poslala štiri študente, da bi se v Ameriki usposobili za duhovnike slovenskih cerkev. V naslednjem letu je pisal domov po ženo („Otroke pusti v skrbi pri teti Uršl . . ."), a je namesto nje prišla v Cleveland druga hči Jera, ki je tedaj dopolnila sedemnajsto leto. Prav kmalu je postala prva slovenska nevesta v Clevelandu.

Istega leta 1884 se je dogodila med našimi v Clevelandu prva smrtna nesreča: Turkovega bivšega bordarja Poderžaja so pobila težka železna vrata, ko je stal pred tovarno, v upanju, da bi morda dobil delo. Turk je z rojaki takoj ustanovil prvo slovensko podporno društvo z imenom „Marijin Spolek" (po češkem zgledu) in prevzel mesto prvega predsednika in blagajnika; pozneje je njegova podporna skupina doživela razcep in obstala kot društvo sv. Vida. Turkov sin navaja, da je bil oče vodilna sila tudi pri zbiranju denarja za prvo in drugo načrtovano slovensko cerkev v Clevelandu, od katerih se je tista na Glass Avenue uresničila.

Leta 1886, ko je poslal vozno karto svoji ženi, je že lastoval tudi špecerijsko trgovino, poleg treh hiš, ki so bile polne bordarjev. Hčeri Jeri je dal za doto dobro upeljan salon na Kingu, sebi pa kupil novega St. Clairju. Zatem je kupil še en salon v mestu, onega drugega prepustil sinu Janezu. Pa je spet odprl pod svojim imenom še eno pivnico in jo dal v oskrbo sinu Andreju. Slovenski Cleveland se je medtem širil. Ob nastopu devetdesetega leta je bilo v njem že kakih osemnajst družin in vsaka je skrbela za osem do petnajst slovenskih podnajemnikov. Tri leta pozneje je bilo v mestu že petdeset naših družin.

Večina rojakov je kupovala v Turkovi trgovini na knjižico in plačevala konec meseca. Med njimi so mnogi izgubili delo v težkem času, ki je nastopil leta 1893 in trajal' pet let, a jim je Turk prodajal naprej na dolg. („Spomnim se, kako je depresija vplivala na mojega očeta. Vidno se je postaral. Imel je srce in ni hotel terjati ljudi . . .") Upniki so ga 1895 stisnili in mu trgovino zaprli. Izgubil je vse, kar je imel. Svojo družino je preselil v borno stanovanje. Ostal je brez dohodkov („. . . za delo v tovarni je bil tudi prestar. Bilo mu je oseminpetdeset let. Še za mlade ni bilo dela . . .") Družino sta preživljala petnajstletni sin Frank in njegov sedemnajstletni popol brat Andrej . . .

Zgodilo pa se mu je nazadnje še to, da so ga — kakor odkrito poroča njegov sin — pokvarjeni izgubljenci iz vrst rojakov osumili poneverbe pri društvu sv. Vida. Golo naključje je namreč naneslo, da so mu upniki zasegli tudi društveni denar, ki je bil v banki pod njegovim, blagajnikovim imenom. („Oče je bil duševno uničen. Da so ga ljudje, za katere je toliko naredil, tako grdo sumničili, da so ga obrekovali na tako grd način, ko so skoz leta dolgo gledali, kako dobro in pošteno srce je imel, to ga je vrglo na posteljo . . .") Turk je „v obupu" na hitro prodal svoje premoženje v Sloveniji — za polovično ceno! — in društvu povrnil nepričakovani dolg do zadnjega centa . . .

V najem si je vzel majčkeno farmo, redil par konj in krave, stiskal grozdje in prodajal slovenskim gostilničarjem mošt. Še enkrat je poskusil s salonom, a je zdržal samo dve leti. Vrnil se je na farmo. Leta 1903 ga je zadela kap. Umrl je na dan 4. oktobra, star šestinšestdeset let. Pokopan je na pokopališču sv. Pavla v Nottinghamu, predmestju Clevelanda. Na njegovem grobu je preprost napis: Tukaj počiva Jože Turk rojen 1838 — umrl 1903.

Na strani je zapisano v angleščini: FIRST SLOVENIAN SETTLER IN CLEVELAND (Prvi slovenski naseljenec v Clevelandu).

Sin Frank je v svoji resnični pripovedi napisal: „Mislim in prepričan sem, da je bil Stenc ena najbolj svetlih in preprostih osebnosti slovenskega življa v Clevelandu . . . Ostal . . . bo kot ena najlepših slik slovenskega poštenega srca, ki ga tujina ni spridila."

Ob tej pomembni obletnici iz zgodovine clevelandskih Slovencev velja morda zabeležiti še to: Ameriška pot dobrega Slovenca Jožeta Turka je zelo zgovorna in zelo žalostna; komu naj zdaj zvonimo, da je še vedno tudi močno poučna?

Po virih iz radodarnih rok Franka Česna napisal **Ivan Dolenc**

Novo v knjigarni

● **Zadnja nastopa Josipa Broza Tita in Edvarda Kardelja** pred političnim aktivom SAP Kosovo. Komunist, Ljubljana 1981, 34 str. — Govor Tita 16. oktobra 1979 na seji SAP Kosovo in Kardelja 8. junija 1977 na seji ožjega političnega aktiva SAP Kosovo, 21.40 šil.

● Janko Ferk: **Der verurteilte Kläger.** Paul Zsolnay Verlag, Dunaj 1981 — Knjiga je v nemščini napisana in se ukvarja z vprašanjem človeškega odločanja o življenju in smrti, 200 str., 140 šil.

● France Prešern: **Pesmi.** Mladinska knjiga, Ljubljana 1981, 236 str., z deloma še neobjavljenimi ilustracijami. — Že ob bežnem pregledu Prešernove poezije vidimo, kako so njegove pesmi mnogovrstne in različne, dasi je tako majhno njihovo število. Od nežne pesmi, ki pohlevno-boječe prosi ljubice prijaznega pogleda, do ostre zabavljice, ki zbada s svojim želom — ne brez strupa — svojega nasprotnika tam, kjer ga najbolj skeli; od vesele pesmi, katero prepeva vriskaje mladi vojak, svoje mladosti in krepkosti vesel, do žalostne zdravljice, ki poje: „da ni nesrečen, kdor v grobu leži," koliko razločk! In vse te pesmi, tako različne — po svoje dovršene! tako je napisal Josip Stritar aprila 1866 v predgovoru k Prešernovi poeziji. — 172 šil.

● Vilko Ukmar: **Glasba v preteklosti.** Državna založba, Ljubljana 1972, 243 str., bogato ilustrirana. — Iz spoznanja, da se živa vsakodnevna vprašanja vse laže in pravilneje rešujejo, če jim poznamo razvojno pot, po kateri so nastala, sem poskušal v kar se da zgoščeni in kratki obliki prikazati, kako se je razvijala glasba v dobah, ki so že za nami; pri tem sem želel hkrati utemeljiti posamezna razvojna obdobja v celotnem kulturnem dogajanju, zavedajoč se, da šele v taki luči postanejo nazorna in prepričljiva. — Tako si je zastavil avtor v svojem predgovoru nalogo. — 63 šil.

● Rudolf del Cott: **Medicinski terminološki slovar.** Državna založba, Ljubljana 1980, 303 str. — 85 šil.

● Ivan Cankar: **Der Knecht Jernej,** izbor nemških prevodov. — Büchergilde Gutenberg, 1970, 204 str., celoplatno — samo 44 šil.

Misli, primerjave in ugotovitve

(Nadaljevanje z 2. strani)

Kljub temu je prišlo do krvavih nemirov na Kosovem. Za koroško časopisje dobrodošel povod, da hudo osporava manjšinsko politiko Jugoslavije: češ, na eni strani se zavzema za naše mlade aktiviste, na drugi pa kruto postopa proti manjšinskim upornikom v lastnih mejah. Za udeležence ekskurzije je bilo zanimivo stališče jugoslovanskega eksperta-geografa, univ. profesorja dr. Klemenčiča. Nedvoumno je treba povedati, da je bistvena razlika med sodnijskimi postopki avstrijskih in jugoslovanskih oblasti zoper pripadnike svojih manjšin. Koroški slovenski aktivisti so prišli pred sodišče, ker so se z miroljubnimi sredstvi aktivno zavzemali **za** uresničevanje določil **avstrijske ustave.** Pripadniki albanske manjšine pa so bili obsojeni, ker so propagirali odcepitev in ravnali z orožjem v roki **proti jugoslovanski ustavi** in proti izsledkom helsinških dogovorov o nedotakljivosti obstoječih meja. To, čeprav je SFRJ nudila albanski manjšini v povojni dobi vso pomoč. Neposredno po vojni je bilo 98 odstotkov njenih pripadnikov nepismenih; danes je skorajda obratno. Dobili so avtonomna oblast investirala poleg izgradnje infrastrukture podarjena sredstva v delovno-intenzivne industrijske obrate in s tem ustvarila prepotrebna delovna mesta, je šla pot popolne avtomatizacije svoje industrije. Danes razpolaga Kosovo z najsodobnejšimi industrijskimi obrati v vsej Jugoslaviji ob najvišji kvoti brezposelnih intelektualcev. To je, poleg infiltriranega ščuvanja naroda proti matični SFRJ, eden glavnih vzrokov nezadovoljstva in puntanja proti državi, ki jim je bila dobra mati in ne mačeha. Namesto da bi uporniki osporavali ekonomske napake svojega avtonomnega političnega vodstva.

Koroški Slovenci bi bili srečni in bi bili neomajni patrioti, ako bi oblasti naše avstrijske očetnjave in njeni vrhovni politiki končno krenili v svoji manjšinski politiki po stopinjah naše matične dežele, ki rešuje svoje tozadevne probleme po načelih bratstva in edinstva.

Milan Kupper

DUBROVNIK — biser ob dalmatinski obali

OBIŠČITE

Werner Bergovo galerijo

V PLIBERKU

političnо samoupravo — avtonomijo, za katero smo se koroški Slovenci v medvojni dobi zaman borili. Razpolagajo z vsemi vrstami lastnih šol, od osnovnih, preko srednjih strokovnih, višjeizobraževalnih trgovskih in tehničnih pa obrtnih, tja do svoje univerze v Prištini, kjer so celo smeli poučevati iz Albanije importirani univerzitetni profesorji. Vse krajevne napise in kažipote imajo vsaj dvo- če ne večjezične (ker tam živi tudi romska manjšina) in vsak otrok se mora učiti v šoli vsaj še en dodaten jezik naroda soseda.

Socialistična avtonomna pokrajina Kosovo je bila deležna ogromne strokovne in gmotne pomoči gospodarsko bolj razvitih bratskih republik. Kosovo je svet z največjo nataliteto (prirastkom prebivalstva) v vsej Jugoslaviji. Namesto da bi

Slovenski prosvetni društvi „Bilka" in „Gorjanci" v Bilčovsu in Kotmari vasi vabita na

POHOD PO GURAH

v nedeljo 27. septembra 1981

Odhod ob 8.30 uri od gostilne Mežnar v Kotmari vasi. Pot bo vodila iz Kotmare vasi v Brde (Vrde), od tam preko Karovca (krajši oddih, poskrbljeno bo s pijačo) na Plešivec, kjer se bomo ustavili v gostilni pri Niemetzu (Toplicarju). Ljubitelji domačih krajev prisrčno vabljeni!

Lutkovna predstava

„LUTKE STRIČKA JURČKA — O KUŽKU IN O RDEČI KAPICI"

Prireditelj: Kulturno društvo „Peter Markovič" v Rožeku
Kraj: gostilna „Kosa" na Ravnah pri Rožeku
Čas: nedelja, 4. 10. 1981 ob 14.30 uri
Gostuje: lutkovna skupina Koroške dijaške zveze iz Celovca
Nastopila bosta tudi vižarja Šimej in Berti z Obirskega

OTROŠKI POPOLDAN

Prireditelj: KM Pliberk — Žvabek — SUHA
Kraj: Božji grob
Čas: sobota, 26. 9. 1981 ob 14. uri
Spored: ob 14. uri otroška maša ob 15. uri do 18. ure, športni spored in druge zabave
Starši, omogočite otrokom lep popoldan!

– ŠPORTNI VESTNIK – ŠPORTNI VESTNIK –

SAK PRESENETIL

SAK : Treibach 4:3

Preteklo soboto se je SAK pomeril v Treibachu s tamkajšnjim moštvom. Naši igralci so vedeli, da jih tam čaka zelo močan nasprotnik – novinec v tej ligi. Vedeli pa so tudi, da če izgubijo igro tudi tokrat, da bo postalo zelo neprijetno. Zato so se igralci dobro pripravili.

Boljšega začetka igre si SAK sploh ni mogel želeti, kajti igralci Treibacha se še niso dotaknili žoge in že je SAK vodil 1:0. Velik je prodrl v nasprotnikov kazenski prostor, preigral vratarja, le-ta pa je podrl Velika. Enajstmetrovko je Drnovšek sigurno izkoristil. To je bil pravi šok za domačine. V nadaljnjem poteku so bili domačini večinoma terensko v premoči, saj je SAK igral samo na protinapade. V 20. minuti je Hobel prestregel podajo Boleška, pretekel na desni strani obrambo domačinov, podal v sredo Veliku in ta je hladnokrvno zatresel mrežo. Po tem golu je bila igra bolj izenačena. V 36. minuti pa je moštvo Treibacha znižalo rezultat na 1:2. S tem rezultatom se je končal prvi polčas.

Drugi polčas se je začel podobno kakor prvi. V 46. minuti se je rezultat že glasil 1:3. Iz protinapada in napake obrambe domačinov – mislili so, da je Hobel bil v off side-u – je Hobel zatresel mrežo nasprotnika. Po treh minutah si je Polanšek priboril žogo, preigral celotno obrambo in vratarja in povišal rezultat na 4:1. Po tem zadetku so vsi mislili, da bo SAK imel lahko delo. Toda po tem zadetku je nasprotnik še bolj pritiskal na gol. Napad za napadom se je valil proti golu SAK. Tokrat je bila obramba SAK dokaj solidna. V 62. minuti je sodnik prisodil enajstmetrovko za domačine po prekršku Drnovška. Nasprotnik je znižal rezultat na 2:4. Od tega trenutka naprej pa se je igra odvijala samo še v polovici SAK. Zdelo se je, da hočejo domačini strgati SAK. Naši so se dobro branili, vendar v 88. minuti pa je Treibach dal še tretji gol. K sreči da je igra trajala samo še dve minuti, kajti če bi igrali še deset minut, bi Treibach verjetno še izenačil.

SAK je z malo sreče prišel do dveh točk in dokazal, da zna igrati tudi hladnokrvno in to takrat, če ima nasprotnik terensko premoč.

Moštvo „pod 23“ je zgubilo igro s 3:1. Gol za SAK je dal Pandel.

Šolarji SAK so zmagali na nogometni tekmi proti šolarjem Polizei ASK z rezultatom 1:0. Na lestvici zavzemajo trenutno 3. mesto. Trenerju Katzu gre hvala za odlično uvrstitev šolarjev SAK.

Iz planinske dejavnosti

Minulo soboto so slovensko planinsko postojanko „Kočo nad Arihovo pečjo“ na Bleščeči obiskali planinci iz Trbovelj. Tam so jih sprejeli naši planinci s predsednikom Lubom Urbajsom. Predsednik trboveljskega planinskega društva je v spomin na to prijetno srečanje podaril Slov. planinskemu društvu lepo sliko njihove planinske postojanke na Mrzlici ter brošuro, ki so jo izdali ob priložnosti 60-letnice obstoja njihovega društva. Čeprav vreme ni bilo ugodno, saj je celo

rahlo deževalo, so se planinci razdelili v tri skupine ter priredili izlete na Komnico, Gračenico in na bližnjo Arihovo peč ter tako vsaj delno spoznali lepote in čare sveta pod mogočno Jepo. Pravzaprav so imeli načrt, da se bodo povzpeli na Jepo, ker pa so prišli zelo pozno so se zadovoljili z zgoraj omenjenimi izleti.

Po povratku z okoliških izletov pa je zaorila na planini prijetna domača pesem, ki je odmevala visoko proti Komnici in v pobočje Gračenice. Res škoda, da Trboveljčanom ni bilo usojeno lepše vreme. Obljubili so, da bodo še prišli in tudi nas so povabili na njihovo Mrzlico.

Naslednjega dne, v nedeljo pa so Koroško obiskali planinci Planinskega društva Ljubljana – matica z znanim vodičem Lukom Kočarjem. On si je pred več kot deset leti zadal nalogo, da bo slovenske planince v matični deželi seznanil s koroškimi hribi in planinci. To nalogo zvesto izpolnjuje. Tokrat so se ljubljanski planinci podali na Ojstro. Prišli so preko Jezerskega. V Železni Kapli pa sta jih pričakala dva domačina in jih spremljala na Ojstro. Grede so se ustavili pri Mikeju, kjer so se malo spočili in nadaljevali pot na razgledni vrh Ojstre. Z Ojstre so se podali po vzhodnem grebenu na Veglovo sedlo in od tam navzdol na severno stran skozi temačne grape v Staro vas k Šternu, kjer so jih že čakali omnibusi in so jih odpeljali v Šentprimož na prireditev SPZ „Pokaži kaj znaš“. Izlet iz Kaple preko Ojstre v Staro vas bi moral voditi podpredsednik Slovenskega planinskega društva Celovec Franci Kropivnik iz Sel, ker pa je zbolel in je v bolniški, sta ga zastopala dva kapelška planinca, ki sta v splošno zadovoljstvo opravila prevzeto nalogo. V Šentprimožu so jim domači prosvetaši pripravili majhno zakusko.

IGRE TREH DEŽEL MLADIH V CELOVCU

Celovec je bil prizorišče že 8. srečanja mladih športnikov (do 15 let starosti) treh dežel – Furlanije-Julijske krajine, Koroške in Slovenije. Pomerili so se v sedmih športnih panogah – v lahki atletiki, namiznem tenisu, rokometu, streljanju z zračno puško, sabljanju, tenisu in košarki.

Slovenci so dosegli šest ekipnih zmag, 3 so pripadle Koroški, dve pa ekipi Furlanije-Julijske krajine.

Organizator letošnjega srečanja je bil Deželni športni sekretariat Koroške. Vodstva reprezentanc je sprejel tudi koroški deželni glavar Leopold Wagner. Prihodnje „igre treh dežel“ v letu 1982 bodo v Sloveniji.

Na tej mladinski športni prireditvi je bila tudi izražena želja, da bi srečanje razširili na vseh devet dežel vključenih v delovno skupnost Alpe Adria.

Z A H V A L A

Zahvaljujemo se vsem, ki so se udeležili pogreba našega blagega in nepozabnega

Rudija Sablatnik-a

MESARSKEGA MOJSTRA V POKOJU

Posebno se zahvaljujemo za udeležbo številnim čč. gg. duhovnikom, domačemu mestnemu župniku J. Lehrbaumu in bilčovskmu župniku, dekanu Poldeju Kaslju, za tolažilne besede ob grobu in v cerkvi, vsem govornikom, cerkvenemu pevskemu zboru iz Bilčovsa in pevcem iz Zakamna. Hvala lepa tudi lovski družbi iz Bilčovsa.

Prisrčna hvala vsem, ki so darovali cvetje in vence ali v dobre namene, in vsem, ki so nam izrazili iskreno sožalje.

ŽALUJOČA DRUŽINA Z VSEMI SORODNIKI

Slovensko prosvetno društvo „Drabosnjak“ na Kostanjah vabi na odrsko predstavo Kluba slovenskih študentov na Dunaju
Predvajali bodo igro Bertolda Brechta

IZJEMA IN PRAVILO

v petek, 25. septembra 1981 ob 20. uri v slavnostni dvorani občinske hiše v Vrbi

IZOBRAŽEVALNO POTOVANJE V DACHAU (Altötting, Solnograd)

v petek 2. in soboto 3. oktobra 1981
Vodi: župnik Ludvik Jank
za: Djekše, Vovbre, Velikovec, Tinje, Radiše, Golšovo in Žihpolje
Prijave v Dom v Tinjah.

Menjava denarja

Stanje v četrtek 24. septembra 1981

Za 100 **dinarjev** dobite	35.00 šil.
Za 100 **dinarjev** plačate	41.00 šil.
Za 100 **lir** dobite	1.33 šil.
Za 100 **lir** plačate	1.42 šil.
Za 100 **mark** dobite	693.00 šil.
Za 100 **mark** plačate	709.30 šil.

RADIO-TELEVIZIJA

JUGOSLAVIJA TV

PETEK, 25. 9.: 8.50 TV v šoli — 17.15 Poročila — 17.20 Čebelko Hlaček, japonska risana serija — 17.45 Godba brez not: Codona, 2. del — 18.15 Obzornik — 18.25 Jezik v javni rabi — 18.35 Sodobna medicina: Vsi so naši otroci — 18.55 Ne prezrite — 19.10 Risanka — 19.15 Cik cak — 19.24 TV in radio nocoj — 19.26 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 19.55 Vreme — 20.00 Prebujajoča se dežela, ameriška serija — 21.35 Štirideset-letniki, zadnji del poljske humoristične serije — 22.20 V znamenju — 22.35 Nočni kino: Butley, angleški film.

SOBOTA, 26. 9.: 8.10 Poročila — 8.15 Ciciban, dober dan: Akvarij — 8.35 Beli delfin, francoska risana serija — 8.50 Divja leta, mladinska nadaljevanka — 9.10 Pisani svet: Šibenik — 9.40 Vloga in pomen čustev v našem življenju, izobraževalna oddaja — 10.00 Nasilje v družini: Billy, angleška dokumentarna serija — 10.55 Miting ob obletnici zasedanja v Stolicah, prenos — 12.15 Bolnišnica na koncu mesta, češka nadaljevanka — 13.15 Poročila — 13.20 Risanka — 13.25 Nogomet Teteks : Hajduk, prenos — 17.20 Poročila — 17.25 Zaklad nove Francije, kanadski mladinski film — 18.50 Naš kraj — 19.05 Zlata ptica — 19.10 Risanka — 19.15 Cik cak — 19.24 TV in radio nocoj — 19.26 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 19.55 Vreme — 20.00 Krasna norost, ameriški film — 21.40 Modni utrinki — 21.45 Dober večer, zabavno glasbena oddaja — 22.40 TV Kažipot — 23.00 Poročila.

NEDELJA. 27. 9.: 9.20 Poročila — 9.25 Živ žav, otroška matineja — 10.25 Ljubezen po kmečko, nadaljevanka — 11.10 TV kažipot — 11.30 Narodna glasba — 12.00 Kmetijska oddaja — 13.00 Poročila — 15.40 Žetev, dokumentarna oddaja TV Novi Sad — 16.00 Poročila — 16.05 Sabina Wulf, vzhodnonemški film — 17.35 Prisluhnimo tišini, oddaja za slušno prizadete — 18.00 Športna poročila — 18.10 Sestanek v nebotičniku — 19.10 Risanka — 19.15 Cik cak — 19.22 TV in radio nocoj — 19.24 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 19.55 Vreme — 20.00 Baza na Donavi, nadaljevanka — 21.10 Levstikov tabor v Retnjah, reportaža — 21.40 V znamenju — 22.00 Športni pregled.

PONEDELJEK, 28. 9.: 8.45 TV v šoli — 17.15 Poročila — 17.20 V gosteh pri zboru Suncokrili, otroška oddaja — 17.50 Puščavski otroki, češki kratki film — 18.05 Jedrska revolucija: Atom pred vojno — 18.35 Obzornik — 18.45 Mladinska oddaja — 19.15 Risanka — 19.20 Cik cak — 19.24 TV in radio nocoj — 19.26 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 19.55 Vreme — 20.00 Zorenje in boji mladega Levstika, TV feljton — 21.25 Kulturne diagonale — 22.25 V znamenju.

TOREK, 29. 9.: 8.55 TV v šoli — 17.00 Poročila — 17.05 Beli delfin, francoska risana serija — 17.20 Ko utihne šolski zvonec, otroška oddaja — 17.50 B. Bartok: Leseni princ, balet — 18.30 Obzornik — 18.40 Mostovi-Hidak, oddaja za madžarsko narodnostno skupnost — 18.55 Knjiga — 19.10 Risanka — 19.15 Cik cak — 19.24 TV in radio nocoj — 19.26 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 19.55 Vreme — 20.00 Odprto za ustvarjalnost — 20.55 Voltaire, ta vražji človek, francoska nadaljevanka — 21.55 V znamenju.

SREDA, 30. 9.: 9.00 TV v šoli — 17.15 Poročila — 17.20 Cirkus — 17.45 Romantika proti klasicizmu, angleška dokumentarna serija — 18.15 Okrogli svet — 18.2 Obzornik — 18.40 Zapisi za mlade: Viktor Mihelič — 19.10 Risanka — 19.15 Cik cak — 19.24 TV in radio nocoj — 19.26 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 19.55 Vreme — 20.00 Film tedna: Krajšanje, češki film — 21.35 Majhne skrivnosti velikih kuharskih mojstrov — 21.40 Miniature: Pohorski steklar — 22.00 V znamenju.

ČETRTEK, 1. 10.: 8.55 TV v šoli — 17.30 Poročila — 17.35 Divja leta, mladinska nadaljevanka — 18.00 Nova obzorja, novosadska dokumentarna serija — 18.30 Obzornik — 18.40 Na sedmi stezi — 19.10 Risanka — 19.15 Cik cak — 19.24 TV in radio nocoj — 19.26 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 19.55 Vreme — 20.00 Glasbeni četrtek — 21.35 625 — 22.15 V znamenju.

AVSTRIJA 1 TV

NEDELJA, 27. 9.: 11.00 Ura tiska — 12.00 Izobrazba v podjetju — 15.35 Usnjena nogavica — 16.50 Risanka — 17.10 Volkovi in ovce — 17.20 Nils Holgersson — 17.45 Klub seniorjev — 18.30 Avstrijska ljudska glasba (iz Gradiščanske) — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki in šport — 20.15 Skup — skopuh iz Dubrovnika — 22.20 Šport — 22.35 Francois Villon — 22.50 Poročila.

PONEDELJEK, 28. 9.: 9.00 Poročila — 9.05 Za predšolske otroke — 9.30 Prosim k mizi — 10.00 On la vol la mer — 10.30 Metulji so prosti — 12.15 Fascinacija puščave „Sahara“ — 13.00 Redakcija — 17.00 Za predšolske otroke — 17.30 Lassie — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Fauna Iberica — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Ponedeljski šport — 21.05 Lisice — 21.55 Šport — 22.25 Poročila.

TOREK, 29. 9.: 9.00 Poročila — 9.05 Za predšolske otroke — 9.30 Angleščina — 10.00 Poklici za invalide — 11.40 Nebeška zabava — 11.50 Columbia — 12.20 Klub seniorjev — 13.00 Redakcija — 17.00 Za predšolske otroke — 17.25 Oddaja z miško — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Made in Austria — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Svoboda ali smrt — 21.00 Novo od včeraj — 21.45 Ja, ali to smete? — 22.45 Poročila.

SREDA, 30. 9.: 9.00 Poročila — 9.05 Oddaja z miško — 9.35 Francoščina — 10.05 Srečanje s Karl Heinzem — 10.20 Varstvo voda — 10.35 Pelikan — 12.00 Možje brez živcev — 12.15 Svoboda ali smrt — 13.00 Redakcija — 17.00 Čarovnik Hudrimudri — 17.30 Viki in močni možje — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Smeh na recept — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije in Južne Tirolske — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Neskončni horizont — 22.25 Poročila.

ČETRTEK, 1. 10.: 9.00 Poročila — 9.05 Za predšolske otroke — 9.30 Dežela in ljudje — 10.00 Obraz stoletij — 10.30 Neskončni horizont — 12.35 Velika molitev — 12.55 Tom & Jerry — 17.00 Za predšolske otroke — 17.30 Marco — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 TV kuhinja — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Maščevanje kapitana Mitchella — 21.45 Amakane — 22.25 Šport — 23.15 Poročila.

S L O V E N S K I A T L E T S K I K L U B

vabi na prvenstveno tekmo

V NEDELJO 27. SEPTEMBRA 1981

SAK - Grabštanj ob 14.45 uri

SAK „pod 23“ – Grabštanj „pod 23“ ob 13.00 uri

SAK šolarji – Kotmara vas šolarji ob 16.30 uri

Vse tekme so na Koschatovem igrišču

Prisrčno vabljeni

ORF – KOROŠKI RADIO SLOVENSKE ODDAJE

NEDELJA, 27. 9.: 7.05 Duhovni nagovor — Naj pesmica naša darilo vam bo.

PONEDELJEK, 28. 9.: 14.10 Obzornik — Napoved sporeda — Harmonika, kitara, bas — I. Virnik: 150-letnica rojstva Frana Levstika.

TOREK, 29. 9.: 9.30 Za našo vas — 14.10 Koroški obzornik — Otroci, poslušajte! — Ob zvokih tamburic.

SREDA, 30. 9.: 14.10 Obzornik — Minute z . . . — Cerkev in svet.

ČETRTEK, 1. 10.: 14.10 Obzornik — Mladinska oddaja.

AVSTRIJA 2 TV

NEDELJA, 27. 9.: 15.45 Avstrijsko prvenstvo v jezdenju — 17.20 The mummy — 18.50 Okay — 19.30 Čas v sliki — 19.50 Tedenski pregled — 20.15 Metulji so prosti — 22.00 Chicago 19.30 — 22.45 Poročila.

PONEDELJEK, 28. 9.: 8.00 Perspektive — 18.30 Onedinova linija — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Dallas — 21.05 Kmet, čudodelnik, politik — 21.50 Deset pred deseto — 22.20 Igra vlog — 23.50 Poročila.

TOREK, 29. 9.: 17.45 Odpadki vsebujejo surovine — 18.00 Orientacija — 18.30 Onedinova linija — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Ali spoznate melodijo — 21.03 Horoskop — 21.50 Deset pred deseto — 22.20 Klub 2 in poročila.

Izdajatelj, založnik in lastnik: Zveza slovenskih organizacij na Koroškem; glavni urednik: Rado Janežič; odgovorni urednik: Andrej Kokot; uredništvo: 9020 Celovec/Klagenfurt, St. Ruprechterstraße 19/IV (Sindok), telefon 84 9 24, teleks 42086; uprava: 9020 Celovec/Klagenfurt, Gasometergasse 10, telefon 32 5 50 - Tiska Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec - Borovlje.